

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

Барномаи таълими фанни
АХЛОҚ ВА ЗЕБОИШИНОСӢ
дар муассисаҳои таҳсилоти
олии касбӣ

Душанбе – 2018

Зиёев И. Ғ. Барномаи таълими аз фанни «Ахлоқ ва зебоишиносӣ» (барои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ)
Душанбе, 2018. 72 саҳ

Мурағғиб: доктори илмҳои фалсафа,
мудири кафедраи онтология
ва назарияи маърифати
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон
Зиёев И.Ғ.

Муҳаррир: И. Зиёев

Мусахҳах: С. Некқадамов

Ба матбаа 01.12.2017 супорида шуд.
Ба чоп 12.03.2018 иҷозат дода шуд.
Андозаи 60x84 ¹/₁₆. Ҷузъи чопии шартӣ 3
Теъдод 200 нуса.

Барнома дар Маркази таҳия, нашр ва муомилоти китобҳои
дарсӣ, илмию методии Вазорати маориф ва илми
Ҷумҳурии Тоҷикистон чоп шудааст.

ш. Душанбе, к. Нисор Муҳаммад 13^а
Тел.: 227-48-09. E-mail: mmarkaz@list.ru

Мукаддима

Падидаи ахлоқ ва зебоишиносӣ ҳамчун соҳаҳои муҳими фаъолияти инсон муайян гардидаанд, ки дар раванди инкишофи ҷомеа ҳамеша таваҷҷӯҳи одамонро ба сарчашмаҳои маънавият, ахлоқи олий ва тарбия дар рӯҳияи ахлоқи ҳамида ва зебоишиносӣ чалб менамояд. Бинобар ин, вобаста ба талаботи ҳаёти ҷомеа қисми алоҳидаи донишҳо – илм дар бораи ахлоқ ва илм дар бораи зебоишиносӣ ташаккул ёфт.

Бинобар ин, зиёи имрӯза, хусусан омӯзгоре, ки ба таълиму тарбияи насли наврас сару қор мегирад, бояд аз ӯҳдаи таҳлилу тадқиқи масоили ахлоқи ҳамида ва тарбияи зебоишиносӣ баромада тавонад ва то ҷое нақши сарвару роҳнамои маънавию дар гурӯҳҳои хурду калони иҷтимоӣ бо мувафаккият иҷро намояд.

Ҳамзамон, мақсади асосии барномаи пешниҳодгардида аз худ намудани донишҳо дар бораи ахлоқ ва зебоишиносӣ ҳамчун падидаҳои ҷамъиятӣ, фаҳмонидани мафҳумҳои асосии назариявӣ, истифодаи онҳо бораи таҳлили рафтори ахлоқӣ ва пайдо намудани малакаи таҷриба барои иштирок дар тарбияи насли солими ҷомеа мебошад.

Барномаи мазкур дар асоси нақшаи таълимӣ барои факултетиҳои ғайрииҷтисоии макотиби таҳсилоти олии мамлакат мурағаб гардидааст. Мурағаб дастовардҳои нав ба нави усули таълими илми ахлоқ ва зебоишиносиро ба назар гирифта, сарчашмаҳои илмию адабиёти дохилӣ ва хориҷиро дар барнома истифода намудааст. Баъзе мавзӯҳои нав бори нахуст барои мутахассисон ва донишҷӯён пешниҳод мегарданд.

Тоҷикистон ҳамчун давлати соҳибистиклол тафаккури нави созанда, шуури нави ахлоқиро, ки онро ҳамин вазъи нави таърихӣ ба миён овардааст, ҷомеашиносонро водор месозад, ки ба арзишҳои маънавий-ахлоқии ҷомеа, аз ҷумла дастовардҳои илму маориф диди тозае пешниҳод намоянд.

Дар тафовут аз барномаҳои собиқ дар барнома ақоиду таълимоти ахлоқӣ ва зебоишиносии Шарқ баҳусус мардуми форсу тоҷик, зиёд истифода мешавад. Масоили ахлоқӣ ва зебоишиносӣ ба таҳлили объективонаи равишу инкишофи зебоишиносӣ имконияти хуб фарҳам меоваранд. Аз ин рӯ, ҳангоми тартиб додани барномаи фанни «Ахлоқ ва зебоишиносӣ» саъй шуд, ки баробари истифодаи методу методологияи пешқадам, рӯйдодҳои таърихӣ ва қонуну олами зебоишиносӣ ва ҳунар аз назари омилу арзишҳои тамаддуни башарӣ қадр ва арзёбӣ гарданд.

Нақшаи тақвими – мавзӯи таълими фанни ахлоқ ва зебоишиносӣ

Микдори умумии кредитҳо – 3 (72 соат)

Машғулиятҳои аудитори лексионӣ -назариявӣ – 1 (24 соат)

Машғулиятҳои аудитори амалӣ -1 (24 соат)

Корҳои мустақилонаи донишҷӯён -1 (24 соат)

**Нақшаи барномаи таълимии фанни
этика ва эстетика**

Р/т	Номгӯи мавзӯҳо	Микдори соатҳо		
		Машғулиятҳои аудитори лексионӣ-назариявӣ	Машғулиятҳои аудитори амалӣ	Корҳои мустақилонаи донишҷӯён
1.	Қисмати 1. Ахлоқ ҳамчун илм Мавзӯи 1. Моҳият ва хусусияти илми ахлоқ.	1		
	Таълимоти ахлоқии Шарқи қадим: Чин, Ҳинд, Миср, Эрон		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари А. Содиков «Аз таърихи андешаҳои ахлоқии мутафакирони Шарқ».			1
2.	Мавзӯи 2. Моҳият, сохт, мавзӯъ ва вазифаҳои илми ахлоқ.	1		
	Таълимоти ахлоқии Зардушт		1	
	Мутолиа ва консепт кардани китоби Одинаев Ё., Гадоиев Б. «Асосҳои маданияти шахс», Душанбе, «Ирфон», 2003.			1
3.	Мавзӯи 3. Таърихи таълимоти ахлоқӣ дар Юнони Қадим	1		
	Таърихи таълимотҳои ахлоқӣ		1	
	Мутолиа ва консепти бобҳои «Одоби таом хӯрдан», «Одоби даъвату иҷобат» аз китоби Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат».			1
4.	Мавзӯи 4. Афкори ахлоқии мутафакирони форсу тоҷик	1		

	Ақидаҳои ахлоқии Конфутсий		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Эмомалӣ Раҳмон «Ватандӯстӣ ва худшиносии миллӣ»			1
5.	Мавзӯи 5. Ахлоқи касбӣ ва хизмати давлатӣ	1		
	Ахлоқ дар Буддоия		1	
	Мутолиа ва омода намудани маъруза аз китоби Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ»-боби «Такаббуру худписандӣ»			1
6.	Қисмати 2. Масоили асосии назарияи ахлоқ Мавзӯи 6. Мақулаҳои ахлоқӣ.	1		
	Масоили ахлоқӣ дар Масеҳият		1	
	Мутолиа ва консепт кардани мақолаи Бартолд В., «Дар бораи фарҳанги ориёӣҳои Осиёи Миёна»			1
7.	Мавзӯи 7. Ахлоқ ҳамчун падидаи ҳаёти маънавии инсон	1		
	Ахлоқ дар ислом		1	
	Мутолиа ва консепт кардани боби «Сухан андар подоши некию бадӣ»-и китоби «Хону-л-ихвон»-и Носири Хусрав			1
8.	Мавзӯи 8. Маъно ва ҳадафи зиндагӣ	1		
	Ибни Мискавайҳ ва илми ахлоқи исломӣ		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ» - «Худдорӣ ва дурӯғӣ»			1
9.	Мавзӯи 9. Озодӣ ва масъулияти шахс	1		
	Андешаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ: Форобӣ, Ибни Сино, Н.Тусӣ		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Муҳаммад Ғазолӣ «Кимийаи саодат» - Боби «Решаҳои хубу бад дар одамӣ»			1
10.	Мавзӯи 10. Саодат ҳамчун арзиши ахлоқӣ	1		
	Ахлоқ дар хиндуия		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Носири Хусрав «Ҷомеъу-л-хикматайн» боби «Андар ниёзмандии мардум ба парвариш».			1

11.	Мавзӯи 11. Дин ва ахлоқ	1		
	Рафтори расмӣ ва симои зоҳирӣ		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари 3.Саидов, «Густариши ахлоқи миллий-посух ба пайомадҳои манфии ҷаҳонишавӣ»			1
12.	Мавзӯи 12. Глобализатсия ва мушкилоти ахлоқӣ	1		
	Ахлоқ ва масъалаи худшиносии шахсият		1	
	Мутолиа ва консепт кардани Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба лоиҳаи қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»			1
13.	Қисмати 2. Мавзӯи 13. Зебоишиносӣ ҳамчун илми фалсафӣ	1		
	Китоби Абӯалӣ ибни Сино «Рисолаи ахлоқ»		1	
	Мутолиа ва консепт кардани китоби Касымджонов “Эстетические взгляды Фараби”			1
14.	Мавзӯи 14. Марҳалаҳои асосии ташаккули зебоишиносӣ дар Шарқ	1		
	Сайри таърихӣ дар зебоишиносии халқҳои тоҷику форс		1	
	Мутолиа ва консепт кардани китоби фасли “Дар муомилат” аз “Кимияи саодат”			1
15.	Мавзӯи 15. Афкори зебоишиносии Юнони Қадим	1		
	Семинар дар мавзӯи: Зебоишиносии Сукрот, Афлотун ва Арасту		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Б.Ғафуров боби «Авесто ҳамчун ёдгории таърихӣ»			1
16.	Мавзӯи 16. Зебоишиносии давраҳои Асрҳои миёна, Эҳё, Замони нав	1		
	Маорифпарварӣ ва фалсафаи классикии олмонӣ.			
	Назаре ба рушди зебоишиносӣ ҳамчун илм		1	

	Мутолиа ва консепт кардани мақолаи Э. Раҳмон «Фарҳанг ҳастии миллат»			1
17.	Мавзӯи 17. Назарияҳои ғайриклассикии зебоишиносии Аврупои Ғарбӣ дар асри XIX	1		
	Раҳимов М. «Забоншиносии Ибни Сино «		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма»			1
18.	Мавзӯи 18. Шуури зебоишиносӣ ва фаъолияти зебоишиносӣ	1		
	Муסיкии классикии форсу тоҷик: Шашмақом ва Дувоздаҳмақом		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» боби 2 «Гегель об эстетических представлениях Авесты»			1
19.	Мавзӯи 19. Мушкilotи модернизм ва постмодернизм	1		
	Драматургияи тоҷик		1	
	Мутолиа ва консепт кардани Раҳимов С., «Эстетика зороастризма», Душанбе, «Дониш», 2006, боби 2 «Место человека в авестийском эстетическом представлении».			1
20.	Мавзӯи 20. Мақулаҳои асосии зебоишиносӣ	1		
	Ситоиши инсон дар ашъори мутафаккирони форсу тоҷик		1	
	Мутолиа ва консепт кардани асари А.Сатторов «Афкори адабӣ ва эстетикӣ Абдурахмони Ҷомӣ»			1
21.	Мавзӯи 21. Зебоишиносӣ ва хунар	1		
	Борбади Марвазӣ		1	
	Мутолиа ва консепт кардани мақолаи С.Айнӣ «Маънои калимаи тоҷик»			1
22.	Мавзӯи 22. Образи бадеӣ ва мақоми шахс дар хунар	1		
	Қамолиддини Беҳзод расоми бузурги Шарқ		1	

	Мутолиа ва конспект кардани асари Э.Раҳмон «Забони миллат - ҳастии миллат»			1
23.	Мавзӯи 23. Гурӯҳбандии ҳунарҳо	1		
	Кинои тоҷик		1	
	Мутолиа ва конспект кардани асари М.Ҳазратқулов «Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам»			1
24	Мавзӯи 24. Зебоишиносӣ ва ҳунарҳои мардумӣ дар Тоҷикистони муосир	1		
	Назаре ба рушди зебоишиносӣ дар Тоҷикистон дар давраи соҳибистиклолӣ		1	
	Мутолиа ва конспект кардани асари Курбанмамадов А. «Эстетика Фирдавси»			1
	Ҳамагӣ	24	24	24

ҚИСМАТИ 1. АХЛОҚ ҲАМЧУН ИЛМ

Мавзӯи 1. Моҳият ва хусусияти илми ахлоқ *А. Машигулияти аудитори лекционӣ-назариявӣ*

Шарҳи луғавӣ ва истилоҳии вожаи «ахлоқ». Ахлоқ, хулқ, хулқи неку писандида. Сурат ва сират. Адаб, одоб, озодамард, чавонмард. Ахлоқи ҳамида ва разила. Фазоил ва разоил. Маънавиёт ва рӯҳониёт. Андешаҳо дар бораи рӯҳ ва ҷисм. Шаклҳои маърифати ҳиссӣ. Шарҳи мафҳумҳои психика, чон, рӯҳ ва шуур. Андешаҳои мутафаккирон дар бораи онҳо. Гилозоизм. Маънавиёт ҳамчун ҳаёти бошууронаи инсон. Қоидаи тиллоии рафтор.

Ахлоқ ҳамчун яке аз шаклҳои шуури ҷамъиятӣ. Шуури ҷамъиятӣ ва масъалаи асосии фалсафа. Шуур ва ду самти он: инъикос ва эҷодкорӣ. Ягонагии ҳастии ҷамъиятӣ ва шуури ҷамъиятӣ. Шаклҳои шуури ҷамъиятӣ: санъат, сиёсат, фалсафа, ҳуқуқ, ахлоқ ва дин.

Шуури ахлоқӣ ҳамчун танзимкунандаи муносибати байни шахсиятҳо ва ғаъолияти яқҷояи одамон. Урф, одат, маросим, муқаррарот, меъёрҳо. Ахлоқ ҳамчун зухуроти моҳияти иҷтимоии инсон. Ду сатҳи шуури ахлоқӣ: оддӣ ва назариявӣ.

Маданият ҳамчун падидаи ҳоси инсоният. Табу, одат, маросим ва урф. Ташаккулёбии ахлоқ дар тамаддунҳои гуногуни ҷаҳон.

Этика таълимот дар бораи ахлоқ ва маънавиёт. Баҳозурии зухуроти ҷамъиятӣ ва рафтори инсонӣ аз назари некӣ ва бадӣ, адолат ва беадолатӣ. Хайр, нақӯкорӣ, адолат ва одамият.

Марҳалаҳои асосӣ ва самтҳои инкишофи ахлоқ. Аввалин асарҳои мустақили ахлоқӣ – «Суруди найнавоз», «Гуфтугӯи шахси ноумед бо рӯҳи худ», «Муколамаи ғулом ва хоча». Пайдошавии мактабҳои мустақили ахлоқӣ дар тамаддунҳои гуногуни ҷаҳон.

Ахлоқ ҳамчун илм: моҳият, сохт ва вазифаҳои он. Зарурат ва аҳамияти меъёрҳои ахлоқӣ дар рушди маънавии шахс ва ҷомеа. Масоили мубрами ахлоқӣ. Мушкилоти асосии ахлоқӣ. Рафтори ахлоқӣ. Шуури ахлоқӣ. Меъёрҳо ва одоби рафтор. Шарҳи баёни талаботҳои ахлоқӣ: қарз, вичдон, шарму ҳаё, ифтихор, шаъну шараф ва ғ. Ягонагии назария ва амалия дар илми ахлоқ. Мақоми илми ахлоқ дар низоми илмҳои дунявӣ ва динӣ. Мушкилоти ахлоқии ҷомеаи муосир. Шарҳи пайдоиши мафҳуми «этика», «ахлоқ» ва «адаб/одоб», «маънавиёт», «арзишҳои ахлоқӣ». Шарҳу

баёни маъноҳои луғавӣ ва истилоҳӣ. Ташаккулёбии илми ахлоқ ҳамчун илми мустақил. Зарурат ва аҳамияти он дар рушди шахсият. Ҳикмати амалӣ – сиёсати мудун, тадбири манзил ва таҳзиби ахлоқ. Ахлоқ ҳамчун низоми муайян. Вичдон ва адолат ҳамчун унсурҳои аввалини худшиносии ахлоқӣ. Инсон меъёри тамоми ашё (назарияҳои антропология ва раёношиносии ахлоқ).

Алоқамандии ахлоқ бо дигар соҳаҳои ҳаёти ҷамъиятӣ: сиёсат, иқтисодиёт, сиёсат, маданият, ахлоқ, дин, фалсафа, педагогика ва ғ. Ташаккулёбии ахлоқ ҳамчун илми фалсафӣ.

Мавзӯи илми ахлоқ. Робитаи истилоҳи «этика» бо маданияти Юнони Қадим. Этнос ҳамчун муҳит ва макони буди бош; этноси инсон ҳамчун ҳудуди ӯ (Гераклит Эфеский, 544-483 то м.). Ахлоқӣ ва этика (Арасту, 384-322 то м.). Истилоҳоти ахлоқӣ, фалсафаи ахлоқӣ (Марк Туллий Цицерон, 106-43 то м.). Истилоҳоти ахлоқ ва маънавият, робитаи онҳо. Кӯшишҳо барои ҷудо кардани онҳо. Этика - илм ва маънавият – мавзӯи этика.

Соҳтори ахлоқ. Кӯшишҳои шарҳи падидаҳои ахлоқӣ: биология, психология, сотсиология, ҳуқуқӣ, меъёрӣ, шахсӣ, фалсафӣ. Шақли анъанавии соҳтори ахлоқ: шуури ахлоқӣ, фаъолияти маънавий ва маҷмӯи муносибатҳои онҳоро муттаҳидкунанда. Шақли танзимгардонии соҳтор: мафҳумҳои асосӣ (меъёр, сифатҳои ахлоқӣ, принципҳои маънавий, идеалҳо, арзишҳо).

Ахлоқ ҳамчун илми фалсафӣ. Ахлоқ ҳамчун шақли шуури ҷамъиятӣ. Пайдоиш ва ташаккулёбии ахлоқ. Этика – илм дар бораи ахлоқ ва маънавият.

Марҳалаҳои асосӣ ва самтҳои инкишофи ахлоқ. Вазифаҳои гуногуни ахлоқ: тарбиявӣ, ахлоқӣ, арзишӣ, инсонигардонӣ, маърифатӣ ва ғ. Макон ва нақши ахлоқ дар низоми маданияти маънавии ҷомеа. Робитаи ахлоқ бо дигар илмҳои гуманитарӣ: фалсафа, таърих, психология, педагогика, зебоишиносӣ, сотсиология, ҳуқуқ ва ғр. Самтҳои донишҳои ахлоқӣ: тавсифӣ, фалсафӣ-назариявӣ ва меъёрӣ. Меъорияти ахлоқ ва зоҳиршавии он ҳамчун омилҳои арзишӣ. Аҳамияти тарбиявии ахлоқ, нақши маорифи ахлоқӣ дар камолоти шахс. Нақши рӯзафзуни илми ахлоқ барои инсоният дар шароити ҷаҳонишавӣ.

Б. Машиғулияти аудиторияи амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Таълимоти ахлоқии Шарқи қадим: Чин, Хинд, Миср, Эрон» – 1 соат.

1. Мафҳуми таълимоти ахлоқӣ.
2. Ахлоқ, ҳуқуқ, одоб, этика шарҳи луғавӣ.

3. Таълимоти ахлокии Буддо.
4. Таълимоти ахлокии Конфутсий.
5. Таълимоти ахлокии Зардушт.

Адабиёт

1. Авесто // Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 1.- Душанбе, 1987
2. Ахлоқ // Энциклопедияи советии тоҷик. – Душанбе, 1987
3. Авесто. Гузориш ва пажӯҳиши Ҷалили Дӯстхоҳ – Техрон, 1377
4. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ.1-8 Душанбе 1978-1988. Мақолаҳо доир ба таърихи моданияти маънавии форсу тоҷик. (масалан: Авасто; Зардӯштия", "Ислом", "Қуръон", "Тасаввуф" ва ғ).
5. Ҳазратқулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.
6. Ҳазратқулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
7. Ғафуров Б. Тоҷикон Ҷ. 1-2, Душанбе, «Ирфон», 1983-1985.
8. Турсунов А. Эҳёи Аҷам. Душанбе, «Ирфон», 1984.
9. Авесто. Перевод И. А. Стеблина-Каменского. Душанбе: Адиб, 1990.
10. Гусейнов А. А., Иррлитц Г. Краткая история этики. -Москва, 1987
11. Дао и даоцизм в Китае, М., 1982.
12. Костюченко В.С., Классическая веданта и неоведантизм, М., 1983.
13. Проблема человека в традиционных китайских учениях, М., 1988.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари А. Содиқов «Аз таърихи андешаҳои ахлоқӣ мутафакирони Шарқ».

Адабиёт

А. Содиқов «Аз таърихи андешаҳои ахлоқӣ мутафакирони Шарқ». Душанбе, 2006. –142 с.

Мавзӯи 2. Моҳият, сохт, мавзӯ ва вазифаҳои илми ахлоқ

А. Машгулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Моҳияти ахлоқ ҳамчун шаклҳои қадимаи ғабӯлияти маънавии инсон. Папируси мисриёни қадим Прис (хазорсолаи 4

то м.). Пайдошавии аввалин афкори ахлоқӣ дар Фаластин, Хинд, Чин, Юнон ва Эрон.

Арасту асосгузори илми ахлоқ дар Юнон. Асарҳои ӯ: “Этикаи Никомах”, “Этикаи Эвдем” ва “Этикаи бузург”. Этика ҳамчун яке аз қисмати таркибии фалсафа дар Юнон.

Сохтори шуури ахлоқӣ. Унсурҳои асосии шуури ахлоқӣ – низоми арзишҳо, эҳсосоти ахлоқӣ, идеалҳо. Сохтори ахлоқ: меъёрҳои ахлоқӣ ва мақоми он дар низоми ҷаҳолияти инсонӣ. Асосноккунии ахлоқ ва баҳогузори танқидии ҳислатҳо.

Мушкилоти ахлоқӣ: андешаҳои ахлоқӣ ва идеал (донишҳои ахлоқӣ). Коркард ва ташаккули категорияҳои ахлоқӣ, иртиботи байниқадгариҳои онҳо. Ахлоқи назариявӣ ва амалӣ. Қисматҳои таркибии ахлоқи назариявӣ: таърихи ахлоқ, таърихи таълимотҳои ахлоқӣ. Ахлоқи амалӣ ва қисматҳои он: биологӣ-тиббӣ (биомедитсинӣ), соҳибкорӣ, омӯзгорӣ (педагогӣ), сиёсӣ ва ғ. Тағйирёбии муносибатҳои иҷтимоӣ.

Мавзӯ ва вазифаҳои ахлоқ. Хайр ва шар. Ахлоқ ҳамчун ҷавҳари маданият. Айниятдихии ахлоқ бо дин, ақл (хирад), имон, дониш, маърифат, фарҳанг ва ғ. Вазифаи асосии этика аз назари Арасту: ҳалли проблемаи ташаккул додани шахрванди муносиби давлат. Ахлоқ ҳамчун посух ба саволи “Мо бояд чӣ гуна рафтор намоем?”. Ахлоқ, адаб, одоб, маънавиёт ҳамчун муродифҳои ақдигар.

Ахлоқ ва мавзӯи омӯзиши он. Ахлоқ ҳамчун таълимоти фалсафӣ. Хайр ва шар. Ахлоқ ҳамчун илми меъёрӣ, таълимот дар бораи рафтору кирдори инсонӣ, низоми муайяни қоидаҳо, баҳогузори рафторҳои неку бади инсон, танзимкунии иҷтимоии рафтору муносибатҳои байни одамон. Категорияҳои ахлоқӣ – хайр, некӣ, масъулият, ӯҳдадорӣ, вичдон, шараф, адолат, инсоф ва ғ. Ҳадафҳои илми ахлоқ. Вазифаҳои илми ахлоқ: тавсифу баёни назарияи ахлоқ, таърихи пайдоиш, меъёрҳо ва идеалҳо. Шарҳи луғавӣ ва истилоҳии вожаҳои “ахлоқ”, “таҳзиб”, “таҳзиби ахлоқ” ва “адаб”.

Асарҳои зиёди мутафаккирони форс-тоҷик дар бораи ахлоқ – “Тибби рӯҳонӣ”-и Закариёи Розӣ, “Таҳсили саодат”-и Форобӣ, “Пирӯзнома”, “Рисола дар ахлоқ”, “Тадбири манзил”-и Ибни Сино, “Таҳзибу-л-ахлоқ”-и Ибни Мискавайх, “Қобуснома”-и Унсурмаолии Кайковус, “Насихату-л-мулк”, “Кимиёи саодат” ва “Эҳёи улуму-д-дин”-и Муҳаммади Ғазолӣ, “Ахлоқи Носирӣ”-и Насриддини Тусӣ ва ғ.

Ташаккул ва инкишофи илми ахлоқ. Мактабҳои мухталифи ахлоқии ҷаҳон. Ахлоқ ҳамчун объекти тадқиқот. Мақоми илми ахлоқ дар низоми донишҳои илмӣ. Қисмҳои таркибии илми ахлоқ: шуури ахлоқӣ, рафтори ахлоқӣ, муносибати ахлоқӣ. Афзудани нақши илми ахлоқ дар ҳаёти ҷомеа. Ахлоқ ҳамчун илми фалсафӣ. Таълими илми ахлоқ, зарурат ва аҳамияти омӯзиши он дар макотиби олий. Хусусияти ахлоқ. Нақши танзимгарии ахлоқ.

Моҳияти илми ахлоқ. Сохтори шуури ахлоқӣ ва категорияҳои он Ташаккулёбии илми ахлоқ дар Шарқ: Чин (конфусигӣ ва даосизм), Ҳинди қадим (ведоия, брахмания, буддоия, йога), Эрон (зардуштия, монавия, маздакия), Юнон (Афлотун, Сукрот, Арасту, суфастоиён, киникҳо, равокиён). Мафҳумҳои умумиахлоқӣ. Инкишофи ахлоқ: эпикуреизм, шаккокия (скептисизм), навафлотуния, равокиён ва ғ.

Б. Маиғулияти аудиториҳои амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Таълимоти ахлоқии Зардушт» – 1 соат.

1. Маълумоти умумӣ дар бораи зардуштия.
2. Зардушт ва оини ӯ.
3. Авасто ҳамчун сарчашмаи ахлоқи зардуштия.
4. Масоили ахлоқӣ дар Авасто. Нерӯҳои неқӣ ва бадӣ. Санавияти зардуштӣ. Тавсифи ростӣ, неқӣ, муҳаббат, саодат дар Авасто.
5. Инсонсолорӣ ва бузургманишӣ ҳамчун қонун ва сарандешаи фалсафаи зардуштӣ.
6. Таълимоти ахлоқии зардуштия.
7. Аслиёти Гуфтори неқ, рафтори неқ ва пиндори неқ

Адабиёт

1. Гусейнов А.А. Введение в этику. – М.: 1983.
2. Гусейнов А.А. Великие моралисты. – М.: Республика, 1995.
3. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Этика: Учебное пособие. – Мн.: 1995.
4. Иванов В.Г. История этики средних веков.-Л., 1984.
5. Иванов В.Г. История этики Древнего мира.- Л., 1984.
6. Авесто. Перевод И. А. Стеблина-Каменского. Душанбе, «Адиб», 1990.
7. Авесто // Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 1.- Душанбе, 1987.
8. Ахлоқ // Энциклопедияи советии тоҷик. – Душанбе, 1987.
9. Авесто. Гузориш ва пажӯҳиши Ҷалили Дӯстхоҳ – Техрон, 1377.

10. Одоби муошират Душанбе, 1991.
11. Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.
12. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
13. Ғафуров Б. Тоҷикон, ҷ. 1-2. Душанбе: Ирфон, 1983-1985.
14. Турсунов А. Эҳёи Аҷам. Душанбе: Ирфон, 1984.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани китоби Одинаев Ё, Гадоиев Б. «Асосҳои маданияти шахс» фаслҳои «Маданияти муносибат» ва «Одоби муошират» бо тафтиши иҷроӣ ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Одинаев Ё., Гадоиев Б. «Асосҳои маданияти шахс», Душанбе, «Ирфон», 2003, С. 9 -21.

Мавзӯи 3. Таърихи таълимотҳои ахлоқӣ

А. Машғулияти аудиториҳои лексионӣ-назариявӣ

Тавсифи умумии чараёнҳои асосии ахлоқӣ. Низомҳои динӣ-ахлоқӣ, табиӣ ва антропологӣ. Инсон меъёри тамоми ашёҳо (Протагор). . Шарҳи мухтасари таълимотҳои ахлоқӣ: Сукрот, Афлотун, Эпикур, навафлотунӣ (Флутин).

Шарҳи гедонизм (лаззатпарастӣ), эвдемонизм (саодат), утилитаризм (манфиат, суд, фоида) ва прагматизм. Андешаҳои У. Джеймс, Д. Дьюи. "Фалсафаи ҳаёт" ва шарҳи тафсири он аз ҷониби Шопенгауэр ва Нитше. Мавзӯи ва асосҳои илми ахлоқ. Ахлоқ дар Шарқ: Миср, Бобул, Эрон, Ҳинд, Чин. Ахлоқ дар Юнон. Марҳилаҳои асосии ташаккули ва инкишофи илми ахлоқ дар Ғарб ва Шарқ. Афкори ахлоқии мутафаккирони форсу тоҷик. Илми ахлоқ ҳамчун ҷаҳонбинии динию фалсафии дунёи қадим. Пайдоиш ва ташаккули андешаҳои ахлоқӣ дар Шарқи Қадим.

Муҳимтарин таълимоти ахлоқӣ дар таърихи инсоният. Таълимоти ахлоқии Шарқи Қадим. Арзишҳои ахлоқии Ҳинди Қадим. Матнҳои ведоӣ ҳамчун асоси назарияҳои ахлоқӣ-динӣ ва фалсафӣ. Мафҳумҳои марказии ахлоқӣ: Браҳман, Атман, майя, сансара, карма. Низомии арзишҳои ахлоқӣ-динӣ: дхарма (меъёрҳои

динӣ-ахлоқӣ), артха (манфиат, фоидаи моддӣ), кама (лаззати хиссӣ), мокша (раҳой аз сансара).

Андешаҳои ахлоқӣ дар таълимоти Конфусий ва Лаотси. Андешаҳои файласуфони антиқа дар бораи илми ахлоқ, Нақши илми ахлоқ дар фалсафаи Сукрот ва Афлотун. Таҳаввулоти Арасту дар илми ахлоқи Юнони Қадим. Ғояи накӯкорӣ дар осори Арасту. Идеяҳои ахлоқии Арасту дар рисолаи “Этикаи бузург”, “Этика” ва “Этикаи Никомах”. Ғояҳои ахлоқӣ дар Рими Қадим.

Ғояҳои ахлоқии буддоия. Ҳинояна ва махаяна. Таълимот дар бораи ҷаҳор ҳақиқат: ғаму андӯх, сабаби ғаму андӯх, роҳҳои раҳой аз ғаму андӯх ва роҳи начот. Таҳаммулпазирӣ. Асли худмухтории шахсият. Шахсияти баркамол. Инсонии комил.

Ғояҳои ахлоқии Конфутсий. Мафҳумҳои асосии ахлоқӣ-фалсафии жэн –одамиият, инсондӯстӣ, сяо – эҳтироми фарзандона, ли – анъана, чжен мин – тағйири номҳо, вэн – тарбия, цзюн цзи – марди шариф.

Ахлоқи масеҳӣ. Хутба дар доманаи кӯҳи Исо. Таълимот дар бораи начот ва мукофот дар охират.

Ахлоқи исломӣ ва тавсифи умумии он. Куръон ва суннат сарчашмаҳои ахлоқ. Қоидаи тиллоии ахлюқ дар таълимотҳои динӣ ва дунявӣ. Ахлоқ ва робитаи он бо ислом. Дин ва ахлоқ. Андешаҳо дар бораи фитри (модарзодӣ) будани ахлоқ. Нақши ахлоқ дар зуҳури “инсонии комил”-и исломӣ. Ахлоқи зардуштӣ ва монавӣ. Нур ва зулмот. Хайр ва шар. Ахлоқи анъанавӣ, ахлоқ дар тасаввуф ва машшоия. Китобҳои “Саҳоҳу-с-ситта” (Китобҳои шашгона) ва шарҳи умумии онҳо. Китобҳои ахлоқӣ – “Китобу-л-адаб”-и Бухорӣ ва “Китобу-л-бир” ва “Китобу-л-адаб”-и Муслим. Инъикоси масоили ахлоқӣ дар китобҳои фикҳӣ. Ахлоқ дар тасаввуф: Муҳосибӣ, Абӯтолиби Маккӣ, Муҳаммади Ғазолӣ. Китобҳои ахлоқии машшоиён – Форобӣ, Ибни Сино, Ибни Мискавайҳ, Кошифӣ, Насриддини Тусӣ, Давонӣ ва ғ.

Таълимоти ахлоқии давраи атиқа ва асрҳои миёна. Андешаҳои ахлоқии файласуфони Юнон. Эвдемонизм. Софистҳо. Ратсионализми ақлонии Сукрот. Афлотун. Арасту ва таълимоти ӯ дар бораи марди накӯкор. Эвдемонизми Эпикур. Масъалаи сарнавишти инсон дар адёни ҷаҳон.

Ахлоқ дар давраи нав. Инсонмехварӣ. Андешаҳои ахлоқии давраи маорифпарварӣ. Императиви Кант. Гегел оид ба табиати ахлоқ. Аслиёти таълимоти антропологии Фейрбах. Инсон ҳамчун маҷмӯи муносибатҳои ҷамъиятӣ. Этикаи иррационалии Шопенгауэр ва Нитше. Мафҳуми марказии таълимоти ахлоқии

Нитше - иродаи ҳукмронӣ. Идеали инсонии абармард (супермен). Инсон дар таълимоти ахлоқии масеҳият, ислом ва буддоия.

Ахлоқи утилитаристӣ. Принципи умумиахлоқӣ. Таълимот дар бораи камолоти шахсӣ. Этикаи психоанализи Фромм. Гардиши кулӣ дар фарҳанги давраи Эҳё.

Вазифаҳои илми ахлоқ. Баҳогузориҳои ахлоқӣ. Ахлоқ ва дин. Ахлоқ ҳамчун шакли махсуси маърифати ҳастӣ. Қарз ва вичдон. Ҳадафҳо ва тарбияи ахлоқӣ. Асосҳои ахлоқии инсон, оила ва ҷомеа. Сифатҳои ахлоқи ҳамидаи шахсият. Робитаи ахлоқи касбӣ ва ахлоқи умумиинсонӣ. Масоили ҷавҳариҳои ахлоқи амалӣ.

Б. Машигулияти аудиториҳои амалӣ

Семинар дар мавзӯи: « Таълимотҳои ахлоқӣ дар Юнон».

1. Пайдоиш, ташаккул ва инкишофи илми ахлоқ дар Юнон: Сукрот, Афлотун, Арасту, Эпикур ва диг.
2. Скетицизм, эпикуреизм, стоицизм ва навафлотуния.
3. Нақши Сукрот дар фалсафаи Юнон. Фазилат ва шуҷоат дар осори Сукрот. Камолоти инсонӣ аз назари Сукрот.
4. Арасту асосгузори илми ахлоқ: «Этикаи Никомах» ва «Этикаи бузург».

Адабиёт

1. Гусейнов А.А., Великие моралисты, М., 1995
2. Аристотель. Никомахова этика // Аристотель. Сочинение в 4-ех т. 4. –М., 1984
3. Платон. Соч. в 4 т. М., 1990.
4. Абеляр. Этика или Познай самого себя // Теологические трактаты. –М.,1995
5. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Этика. – М., 2003
6. Зыбковец В. Ф. Происхождение нравственности.-М., 1998
7. Иванов В.Г. История этики Древнего мира. –Л., 1984
8. Иванов В.Г. История этики средних веков.-Л., 1984
9. Йодль Ф.История этики в новой философии.Т. 1-2. –М., 1896-98
10. Материалисты Древней Греции: Сбор. Текстов Демокрита, Гераклита, Эпикура, М.,1955.
11. Дилген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов, М., 1979.

В. Кори мустақилонаи донишчӯён

Мутолиа ва конспекти бобҳои «Одоби таом хӯрдан», «Одоби даъвату иҷобат» аз китоби Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишчӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

1. Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат», Душанбе, 2008, «Одоби таом хӯрдан», «Одоби даъвату иҷобат» с. 362-370 ва с. 375-378.

Мавзӯи 4. Афкори ахлоқии мутафаккирони тоҷику форс

А. Машғулияти аудиторӣ лексионӣ-назариявӣ

Масоили ахлоқӣ дар динҳои то исломии Эрон (зардуштия, монавия, зурвония ва ғ). Асосҳои ахлоқ дар Авасто. Равобити фарҳангии Юнон ва кишварҳои шарқӣ. Нақши андешаҳои ахлоқии донишмандони Юнонзамин дар ташаккулёбии илми ахлоқи исломӣ. Сукрот, Афлотун, Арасту ва диг. Тарҷума ва осори мутафаккирони юнонӣ дар Шарқ. «Байту-л-хикма» ва нақши он дар табудули фарҳангҳо ва пешрафти илму фарҳанг. Андешаҳои ахлоқӣ дар осори пеш аз исломӣ - «Андарзи Хусрави Кубодон», «Пандномаи Озарбод», «Ҷовидон хирад», «Пандномаи Анӯшервон», «Пандномаи Бузургмехр», «Корномаи Ардашери Бобакон», «Минӯи хирад» ва ғ.

Пайдоиш ва ташаккулёбии илми ахлоқи исломӣ. Куръон ва суннат сарчашмаи ахлоқи исломӣ. Мақоми масоили ахлоқӣ дар ҷараёнҳои динӣ-фалсафии Шарқ: калом, машшо ва тасаввуф. Масоили фикҳӣ ва ахлоқӣ. Муҳаддисон ва масоили ахлоқӣ. Пешрафти илми ахлоқи исломӣ. Ибни Мискавайх – асосгузори илми ахлоқи исломӣ. Таълимоти ахлоқии Абӯнаصري Форобӣ, Ибни Сино, Насриддини Тусӣ ва диг. Ақидаҳои ахлоқии Муҳаммад Ғазолӣ дар “Кимиёи саодат” ва “Насихат-ул-мулк”. Асарҳои «Китобу-т-танбеҳ ала сабили-с-саода» ва «Ас-сиёсату-л-маданият»-и Форобӣ. Ҷомеаи ормонии Ибни Сино. Рисолаҳои “Тадбири манзил”, «Рисола илму-л-ахлоқ» - Ибни Сино. Мактабҳои ахлоқии исломӣ. «Ахлоқи Муҳсинӣ» - и Воизи Кошифӣ, «Ахлоқи Носирӣ»-и Насриддини Тусӣ. «Ахлоқи Ҷалолӣ»-и Ҷалолуддини Давонӣ. «Ахлоқу-л-ашроф»-и Убайди

Зоконӣ. «Таҳзиби ахлоқ», «Тадбири манзил» ва «Сиёсати мудун» - қисматҳои таркибии илми ахлоқ. Идеяҳои донишмандон оид ба меҳнати ғоиданоки ҷамъиятӣ, подшоҳу шахриёр, қонуну беадолатӣ. Ақидаҳои ахлоқии Алии Ҳамадонӣ дар рисолаи “Захирату-л-мулук”. Осори ахлоқии мутафаккирони форсу тоҷик: «Адабу-л-қабир ва адабу-с-сағир»-и Ибни Муқоффаъ, «Таҳзибу-л-ахлоқ»-и Ибни Мискавайх, «Қобуснома»-и Унсурмаолии Кайковус, «Китобу-л-ахлоқ»-и Ибни Сино ва ғ.

Ғояи «Инсонии қомил» дар ислом ва тасаввуф. Рудакӣ ва масоили ахлоқӣ. «Шоҳнома» асари безаволи ахлоқӣ. Масоили марказии ахлоқӣ дар адабиёти форс. «Маснавии маънавӣ» ва масоили ахлоқӣ. Масъалаи марғу зиндагӣ дар адабиёти форсӣ. Инсонии ормонӣ дар адабиёти форсӣ. Усули ахлоқи исломӣ. Ҷазоил ва разоил. Ҷазоил ва унсурҳои он – сабр, ифғат, шучоат ва адолат. Разиол ва унсурҳои он - ҳақл, зулм, шаҳват ва ғазаб.

Ибни Сино ва шӯҳрати ҳақонии ӯ. Ҳаёт, ғаъолият ва осори ахлоқии ӯ. Масъалаи ҳайр ва шар ҳамчун масъалаи азалии фалсафӣ. Айният додани ҳастӣ ба неқӣ ва нестӣ ба бадӣ. Диалектикаи неқӣ ва бадӣ: ҷудонашавандагии онҳо. Сарҷашмаҳои таълимоти ахлоқӣ. “Рисолаи ахлоқ”. Шарҳи ҳудшинушӣ ва масоили ғазоили ахлоқӣ. Шарҳи мафҳумҳои “ҳикмат”, “шучоат” ва “ифғат” (поқдоманӣ). Шарҳи категорияҳои ахлоқӣ. Ҳадди эътидол ё миёнаи тиллоӣ дар адолат. Мақоми илму дониш дар таълимоти мутафаккир. Дониш – ҳақолат. Тағоди ғазилатҳо. Инсонии оқил ва қомил. Назарияи “ҳадди эътидол”. Шарҳи “лаззат”. “Тадбири манзил” – ҳамчун асари тарбиявӣ. Тарбияи меҳнатдӯстии фарзандон. Масъалаи оғози тарбияи қӯдак. Ирғиботи илм бо ахлоқ. Сифатҳои донишҷӯ ва устод. Ихтилофи андешаҳо бо Арасту дар бораи тарбия. Раванди таълиму тарбия. Навъҳои ҳунар. Ҳунармандӣ. Шарҳи “сиёсати нафс”.

Шарҳи умумии тарҷумаи ҳол ва ғаъолияти Муҳаммад Ғазоли. Муҳолифати Ғазоли бо пайравони фалсафаи машшо. Доираи мавзӯи асарҳо. Сифатҳои ахлоқии инсон. Ҷаҳор ғуруҳи сифатҳои ахлоқӣ: ахлоқи баҳоим (ҳайвонот), ахлоқи сибоб (даррандаҳо), ахлоқи шаётин ва ахлоқи малоикаҳо. Покину нақӯкорӣ ва ҳоҳилию очизии инсон. Шарҳи “тарозӯи ақл”. Тобеияти ақл бар нафс ва шарҳи оқибатҳои он. Тобеияти нафс бар ақл. Шайтон – душмани инсон. Ҳушахлоқӣ ва самараҳои он. Илми ахлоқ ҳамчун шарифтарин илмҳо. Ҳадафҳои илми ахлоқ: тарбияи одаму одамият. Шарҳи мафҳумҳои “ҳалқ” ва “ҳулқ”.

Хусни хулқ ва хулқи накӯ. Шарҳи нерӯҳои ботинӣ – илм, газаб, шахват ва эътидол. Робитаи байниҷидғарии онҳо. Зарурати ин нерӯҳо дар такмили хусни хулқ. Китоби “Бидоят-ул-хидоят” - китоби ахлоқӣ. Масъалаи тарбияи ахлоқии донишҷӯён. Тазкияи нафс ҳамчун аз байн бурдани сифатҳои разилаи инсонӣ. Вобастагии тарбия аз қобилият, истеъдод ва синну сол. Муҳит ва таъсири он дар тарбияи кӯдакон. Тавсияҳои мутафаккир ба волидон дар бораи тарбияи фарзандон. Андешаҳо дар бораи ду мабдаи инсон: тан ва рӯҳ (ҷон). “Ҳақиқати инсон” – дили инсон. Шарҳи иқтибосҳо аз осори мутафаккир. Самоъ ва қисмҳои он.

Б. Машигулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Ақидаҳои ахлоқии Конфутсий»

1. Конфутсий сиёсатмадор, файласуф ва мураббӣ.
2. Таълимоти ахлоқии Конфутсий.
3. Мафҳуми “жэн” (гуманизм, инсонсолорӣ), сяо - эҳтироми фарзандона, ли – анъана, чжен мин – тағйири номҳо, вэн – тарбия, цзюн цзи – марди шариф - чавҳари таълимоти Конфутсий.
4. Табиати инсонӣ аз назари Конфутсий.
5. Мафҳумҳои “чонг” (вафодорӣ) ва “шу” (навъдӯстӣ).
6. Касбу ҳунаромӯзӣ дар таълимоти Конфутсий.
7. Нақши оин ва одатҳо, раҳму шафқат, меҳру муҳаббат.
8. “Бар кас маписанд ҳар он чи ба худ раво намебинӣ”

Адабиёт

1. Гусейнов А. А., Иррилиц Г. Краткая история этики. -Москва, 1987
2. Дао и даоизм в Китае, М., 1982.
3. Проблема человека в традиционных китайских учениях, М., 1988.
4. Гусейнов А.А. Введение в этику. – М.: 1983.
5. Гусейнов А.А. Великие моралисты. – М.: Республика, 1995.
6. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Этика: Учебное пособие. – Мн.: 1995.
7. Иванов В.Г. История этики средних веков.-Ленинград, 1984.
8. Иванов В.Г. История этики Древнего мира.-Ленинград, 1984.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани китоби Эмомалӣ Раҳмон «Ватандӯстӣ ва худшиносии миллӣ» бо тафтиши иҷрои ин вазифа

аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Эмомалӣ Раҳмон. Ватандӯстӣ ва худшиносии милли. - Душанбе, 1999.

Мавзӯи 5. Ахлоқи касбӣ ва хизмати давлатӣ

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Мафҳум, мундариҷа ва мавзӯи ахлоқи касбӣ. Гуногуншаклии соҳаҳои фаъолият. Таърифи ахлоқи касбӣ. Масъулияти касбӣ. Фаъолияти касбӣ – асоси пешрафти ҳаёти ҷамъиятӣ. Ҳадафҳо ва мазмуни ахлоқи касбӣ. Муносибати таҳассусӣ. Меъёрҳои ахлоқӣ ҳамчун воситаи танзим намудани рафтори мутахассисон. Муносибат ба масъулияти касбӣ. Вичдони касбӣ. Қарзи касбӣ. Шарафи касбӣ. Муносибатҳои дохилии коллективи меҳнатӣ. Ҳадафи баҳозурии касбии маҳсулоти меҳнат ва аҳамияти ҷамъияти он. Салоҳияти касбӣ. Фоида ва зарари вайронкунии тартиботи ахлоқӣ. Мафҳумҳои асосии ахлоқи касбӣ. Ахлоқи касбӣ ва амалӣ. Робитаи ахлоқи касбӣ бо ахлоқи умуминсонӣ. Меъёрҳои ахлоқӣ. Арзишҳои ахлоқӣ. Маданияти касбӣ. Садокат ва адолат. Навъҳои ахлоқи касбӣ: ҳуқуқӣ, рӯзноманигорӣ, тиббӣ, биомедисинӣ, экологӣ ва ғ. Категорияҳои ахлоқӣ. Ахлоқи сарвари ва идоракунӣ. Сифатҳои шахсии роҳбар ва масоили ахлоқӣ. Масъалаҳои асосии ахлоқи касбӣ. Решаҳо ва сарчашмаҳои ахлоқ. Илми ахлоқ ва масъалаи шарҳу тавзеҳи масъалаи хайр ва шар. Сохтори шуури ахлоқӣ. Робитаи шуури ахлоқӣ ва амалияи ахлоқӣ. Обьективият ва субъективияти меъёрҳои ахлоқӣ. Вазифаҳои асосии ахлоқ: танзимӣ, худшиносӣ, тарбиявӣ, камолоти маънавӣ, инсонгароӣ, маърифатӣ ва ғ. Шахсият ва ҷомеа. Ахлоқ ва маданият. Рафтори ахлоқӣ. Муносибатҳои ахлоқӣ. Шуури ахлоқӣ. Худшиносии ахлоқӣ. Ахлоқ ва қонун. Расму оин ва ахлоқ. Арзишҳои ахлоқӣ. Ахлоқ ва таҳаввулоти иҷтимоӣ.

Одоби: одоби маъмулӣ (рӯзмарра), одоби хидматӣ (корӣ, давлатӣ, касбӣ, иҷтимоӣ), одоби ихтисосӣ (низомӣ, амниятӣ-кашшофӣ), одоби дипломатӣ ва расмӣ (сиёсӣ-дипломатӣ). Ҷиҳатҳои умумӣ ва тафовути онҳо.

Ахлоқи экологӣ ва масоили глобалӣ. Принсипҳои антропоцентри ва биосентри дар ҳалли масъалаи муносибатҳои

минбаъдаи Инсон ва Табиат. Раванди экологикунони ахлоқ ва шаклҳои зоҳиршавии он. «Вичдони ахлоқӣ». Мушкilotи ахлоқи экологӣ. Доираи баҳси масоили экологӣ. Шарҳи мафҳуми «экология» аз назари асосгузори он – Алберт Швейцер ва Олдо Леополдо. Принсипи «парастиши ҳаёт». Сарчашмаҳои таърихӣ-фарҳангии ахлоқи экологӣ. Ақидаи ягонагии ҳаёт ва некуӣҳои ахлоқӣ дар Чин ва Эрони бостон. Конфутсий. Зардуштия ва мақоми инсон дар олам. Самтҳои асосии ахлоқи экологӣ: биоэтиқӣ ва абиотикӣ. Назарияҳои биосентризм ва экосентризм моҳияти онҳо.

Ахлоқи биологӣ-тиббӣ (биомедитсинӣ) муаллифи он Ван Рансерел Поттер (1963). Доираи баҳси ахлоқи биологӣ-тиббӣ. Принсипҳои ахлоқи биологӣ-тиббӣ.

Мушкilotи исқоти сунъии ҳамл, эвтаназия (марги сабук), иваз кардани аъзоҳои ҳаётии бадан (трансплотація), ҳандасаи геннӣ, тавлиди сунъии инсон (клонирование) ва ғ. Сабабҳои манъи исқоти ҳамл. Исқоти сунъии ҳамл ва мушкilotи ҳамли дуввумбора. Мавқеаҳои либералӣ, мӯътадил ва консервативӣ.

Мушкilotи эвтаназия (марги сунъӣ ё сабук). Шарҳи эвтаназия. Зарурат ва шароити ба вучуд омадани ихтиёри марги сунъӣ. Ихтиёри ва мачбури дар қабули марг. Розигӣ ва норозигии мизоч барои марг. Эвтаназияи фаъол ва ғайрифавол. Далелҳои «тарафдорон» ва «муқобилон». Ҳукми қатл. Далелҳои асосии қатл. Мушкilotи байни тарафдорон ва муқобилон.

Хизмати давлатӣ. «Кодекси одоби хизматчи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон». «Кодекси одоби корманди Прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон».

Марҳалаҳои инкишофи ахлоқи касбӣ. Одоби хизматчи. Талаботҳои ахлоқи хизматӣ. Ахлоқи идоракунӣ. Ахлоқи низомҳои маҳдуди идеологӣ. Моҳияти низомҳои маҳдуди идеологӣ. Хусусияти ташаккулёбии ахлоқ дар низомҳои маҳдуди идеологӣ. Таъсири ахлоқи низомҳои маҳдуди идеологӣ ба ахлоқи хизматчи давлатӣ. Ахлоқи хизмати давлатӣ. Хусусиятҳои ахлоқи хизмати давлатӣ. Ахлоқи хизмати давлатӣ ҳамчун ягонагии касбӣ ва идоракунӣ ва ахлоқи низомҳои маҳдуди идеологикунонидашуда. Нақши ҳуқуқ дар ташаккулёбии инкишофи ахлоқи хизматчи давлатӣ. Хусусиятҳои ташкил ва амали хизматчи давлатӣ ва таъсири он ба ахлоқи хизматчи давлатӣ. Талаботи асосии ахлоқӣ ба шахсият ва хизматчи давлатӣ. Омилҳои таъсиррасон барои риоя намудани талабот. Мафҳумҳои асосии ахлоқи касбии хизматчи давлатӣ. Талабот нисбати

хизматчи давлатӣ. Тамоюлотии асосии тағйирёбии хизмати давлатӣ ва таъсирашон ба ахлоқи хизматчи давлатӣ. Хусусиятҳои ҷараёни тағйирёбии хизмати давлатӣ ва ахлоқи хизмати давлатӣ дар ҶТ. Одоби (этикети) фаъолияти хизматчи давлатӣ. Мафҳуми умумии одоб. Вазифаҳои асосии одоб. Принципҳои асосии одоби хизматчи давлатӣ.

Б. Маишулияти аудитори амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Ахлоқ дар Буддоия»

1. Пайдоиш ва инкишофи буддоия.
2. Пайдоиш ва инкишофи ғояҳои ахлоқи буддоия.
3. Мавқеи ӯйинҳои Ҳинди қадим дар ташаккули буддоия.
4. Сидхарта – асосгузори буддоия. Сансара ва нирвана.
5. Асосҳои фалсафии буддоия: роҳи наҷот ва марҳилаи дарёфти ҳақиқат.
6. Ҷараёнҳои асосии буддоия: ҳинаяна (аробаи хурд) ва махаяна (аробаи бузург). Таълимоти ҳаштгонаи камолот. Озодӣ ва покӣ.
7. Инкишофи минбаъдаи буддоия.

Адабиёт

1. Васильев Л.С., История религий Востока, М., 1988.
2. Демьяненко С.П. Дзэн-буддизм в системе буддийского мировоззрения// Основы религиоведения, Новосибирск, 1993.
3. Кочетов А.Н., Буддизм, М., 1983.
4. Крылев И.А., История религий, Т.2, М., 1996.
5. Токарев С.А., Религия в истории народов мира, М., 1986.
6. Костюченко В.С., Классическая веданта и неоведантизм, М., 1983.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва омода намудани маърӯза аз китоби Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ» - боби “Такаббуру худписандӣ” бо тафтиши иҷроии ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Закариёи Розӣ «Тибби рӯҳонӣ» - Такаббуру худписандӣ, Душанбе, «Адиб», 1989, с.80-85.

Мавзӯи 6. Мақулаҳои ахлоқӣ

А. Маиғулияти аудиториҳои лексионӣ-назариявӣ

Мақулаҳо (категорияҳо)-и ахлоқӣ ҳамчун мафҳумҳои асосии илми ахлоқ. Тасаввуроти умумӣ дар бораи мақулаҳо.

Таҷассуми шудани муносибати инсон ба олам ва ҳадаш дар мақулаҳо. Мақулаҳо ва зухурот. Баҳодихии ахлоқӣ дар мақулаҳо. Фаҳмишҳои гуногуни мақулаҳо. Афлотун ва шарҳи мақулаи неъмат. Ҳадафмандӣ ҳамчун неъматҳои олии инсон. Шарҳи нақорӣ. Ду шакли мақулаҳо: этикӣ ва дианозтикӣ. Табақабандии мақулаҳо. Принсипҳои ахлоқӣ ва навҳои онҳо: эгоизм, алтруизм, пессимизм, оптимизм, патриотизм. Мафҳумҳои марказии ахлоқӣ: хайр ва шар, хайрхоӣ ва нақорӣ, вичдон, масъулият, адолат, шаъну шараф ва ғ. Хайр ва манфиат. Чароҳои утилатарӣ ва муаллифони он: И.Бентам ва Дж. Милл. Прагматизм Ч.Пирс, У. Джемс ва Д.Дьюи. Бадӣ ва се шакли он: табиӣ (чисмонӣ), иҷтимоӣ ва ахлоқӣ. Назарияҳои файласуфон дар бораи бад (шар) будани табиати инсон. З.Фрейд дар бораи табиати инсон: эрос ва танатос. Ғояи табиатан худпараст будани инсон (Т. Гоббс, И. Кант). Зардуштия дар бораи хайр ва шар. Озодӣ ва ду сатҳи он: “озодӣ аз чизе” ва “озодӣ барои чизе”.

Вазиғаҳои асосии илми ахлоқ дар замони муосир. Адолат ва шарҳи он аз ҷониби Арасту. Мавқеҳои гуногун аз шарҳу баёни мақулаҳои ахлоқӣ. Мақулаҳои муҳими назариявӣ ва амалӣ. Хайр ва шар ҳамчун мафҳумҳои умумӣ ва муҳими ахлоқӣ. Равобит байни хайр ва шар. Масъулият. Вичдон. Шарму ҳаё. Ишқу муҳаббат ҳамчун нерӯи созанда. Адолат. Қарз. Вичдон ҳамчун нишондоди худшиносии инсон. Шаъну шараф. Масъулият. Маънӣ ва мақсади зиндагӣ. Хушбахтӣ. Инсондӯстӣ ҳамчун асли ахлоқӣ. Озодӣ ҳамчун арзиши ахлоқӣ ва нақши он дар ҳастии инсон. Бархурдҳои ахлоқӣ дар асри XXI. Табиат ва моҳияти ахлоқ.

Б. Маиғулияти аудиториҳои амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Масоили ахлоқӣ дар Масеҳият»

1. Пайдоиши ва инкишофи масеҳият, марҳалаҳои ташаккулёбӣ.
1. Библия – манбаи ахлоқи масеҳӣ.
2. Ахлоқи масеҳӣ. Хутба дар доманаи кӯҳи Исо. Таълимот дар бораи начот ва мукофот дар охира.
3. Исои Масеҳ намунаи инсонии комил дар масеҳият.
4. Ақидаҳои ахлоқии масеҳӣ.

Адабиёт

1. Гусейнов А.А., Золотое правило нравственности, М., 1988.
2. Джафарли Т., Из истории домарксистской этической мысли.
3. Джумбаев Ю., Этическая мысль в Средней Азии в 4 – 15 вв, МГУ, 1974.
4. Иванов В.Г., История этики древнего мира, Л., ЛГУ, 1980.
5. Иванов В.Г. история этики средних веков, Л., ЛГУ, 1984.
6. Введение христианства на Руси, М., 1987.
7. Малерб М., Религии человечества, М. 1997.
8. Лосев А.Ф., История античной эстетики (последние века), М., “Искусство”, 1988.

В. Кори мустақилонаи донишчӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Бартолд В., «Дар бораи фарҳанги ориёнҳои Осиёи Миёна» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишчӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Бартолд В., Дар бораи фарҳанги ориёнҳои Осиёи Миёна, дар кит. “Тоҷикон дар қаламрави ориёно”, Деваштич, 2009, с. 2-33.

Мавзӯи 7. Ахлоқ ҳамчун падидаи ҳаёти маънавии инсон

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Ахлоқ ҳамчун падидаи иҷтимоӣ. Зарурат ва аҳамияти риояи меъёрҳои ахлоқӣ. Талабот ва тақозои меъёрҳои ахлоқӣ. Меъёрҳо - тақозои зиндагӣ. Хусну кубҳи хулқу рафтор. Меъёру қоидаҳо – асоси пешрафт. Маданияти баланди маънавий. Аҳамияти тарбияи одоби ахлоқ ва тарғиби маънавии мардум дар ҷомеа. Фарди хушалоқ. Риояи меъёрҳои ахлоқӣ сабаби иззату иқром ва беодобӣ сабаби маломату сарзаниш. Риояи меъёрҳои ахлоқӣ асоси худшиносӣ ва тақозои ҳаёти ҷамъиятӣ. Аҳамияти адабиёту санъат дар рушди ахлоқи ҳақиқӣ. Дастовардҳои санъату маданият ва пешрафти шароити моддию маънавий. Соҳибистиклолӣ ва тақозои давру замон.

Риояи одоби муошират асоси ҳамдигарфаҳмӣ. Худшиносӣ ва ахлоқу маданият. Худшиносӣ ва муносибат. Нақши худшиносӣ дар маънавиёти ҷомеа ва шахс. Олами ботинӣ, маънавий ва рӯҳӣ. Худбаҳоидихӣ ва камолоти шахс. Идора кардани хулқу рафтор. Ислоҳи нуқсонҳои рӯҳию равонӣ. Моҳияти андешаи Сукрот

“худро бишнос”. Зоҳиршавии худшиносии шахс дар муносибатҳои ахлоқӣ ва маданияи шахс. Худшиносӣ – заминаи бозғимоди худшиносии миллӣ. Ахлоқу одоб унсури таркибии маданият. Ҷисми солим, ахлоқи пок. Сифатҳои ҳамида ва разилаи инсон. Такмили қобилияти истеъдод, маҳорат ва маданият ва фаъолияти оқилонаи шахс. Заминаи бунёди ахлоқии шахс. Маданият маҷмӯи арзишҳои моддию маънавий. Маданияти шахс ва таъсири он дар ҷомеа. Таъсири манфии рафтори бад дар шаъну эътибори шахс. Речаи қорӣ. Ахлоқ ва ҳуқуқ. Ахлоқ ва сиёсат. Ахлоқ ва расму оин. Ахлоқ ва дин. Арзишҳои ахлоқӣ дар замони муосир.

Инсон ҳамчун арзиши олитарини ҳастӣ. Инсон муаммо ва асрори ҳанӯз кашфношуда. Таълимотҳои динӣ дар бораи моҳияти инсон. Шарҳу баёни ду мабдаи бо ҳам муқобили инсон: рӯҳ ва ҷисм. Таърифҳои гуногуни ахлоқ: ахлоқ – таълимот дар бораи некӯқорӣ, ахлоқ – илм дар бораи сифатҳои матлуби инсонӣ, ахлоқ илм дар бораи рафтори дуруст ва ғ. Тағйирёбандагии ахлоқ. Ҳатмияти талаботи ахлоқӣ барои ҳама. Самтҳои гуногуни ахлоқ: аретология – таълимот дар бораи накӯқорӣ, деонтология – таълимот дар бораи қарз, масъулият ва вазифа, аксиология – таълимот дар бораи арзишҳо, фелиология – таълимот дар бораи саодат, тапология – таълимот дар бораи марғ ва ғ. Ахлоқи динӣ ва талаботи он (кафорат, гуноҳ, баракат, начот ва ғ.). Меъёрҳои ҳуқуқӣ ва ахлоқ. Ахлоқ ва муносибатҳои ҷамъиятӣ.

Б. Маишулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Ахлоқ дар ислом»

1. Пайдоиш, ташаккул ва инкишофи илми ахлоқи исломӣ.
2. Қуръон ва суннат сарчашмаи ахлоқи исломӣ.
3. Ахлоқи пайғамбар Муҳаммад – сармашқи ахлоқи мусулмонон.
4. Ахлоқи ҳамида ва разила аз назари мутафаккирони исломӣ.
5. Масоили ахлоқӣ дар калом, тасаввуф ва машшоияи шарқӣ. Муҳаммад Ғазолий ва масоили ахлоқӣ.
6. Ахлоқ дар тасаввуф. Шарҳи саодат, шараф, вичдон, адолат ва ғ. аз назари мутафаккирон. Таҳзибу-л-ахлоқ – илм дар бораи тарбия.
7. Ҳикмати амалӣ ва қисмҳои таркибии он: таҳзиби ахлоқ, сиёсати мудун ва тадбири манзил.

Адабиёт

1. Гусейнов А.А., Золотое правило нравственности, М., 1988.
2. Джафарли Т., Из истории домарксистской этической мысли.
3. Джумбаев Ю., Этическая мысль в Средней Азии в 4 – 15 вв, МГУ, 1974.
4. Иванов В.Г., История этики древнего мира, Л., ЛГУ, 1980.
5. Иванов В.Г. История этики средних веков, Л., ЛГУ, 1984.
6. Идибеков Н.И. Этика Насриддина Туси в свете енгю теории свободы мысли, Душанбе, “Дониш”, 1987.
7. Диноршоев М. Философия Насируддина Туси, Душанбе, “Дониш”, 1968.
8. Диноршоев М. Аз таърихи фалсафаи тоҷик, Душанбе, “Ирфон”, 1988.
9. Кулматов Н.А. Этические взгляды Саади, Душанбе, “Дониш”, 1967.
10. Содиков А. Ақидаҳои ахлокии мутафаккирони Шарк, Душанбе, “Ирфон”, 1989.
11. Исоев М., Хикмати амалии Мискавайҳ, Душанбе, 2003.
12. Саҳеҳи Имом Бухорӣ, ҷ.1-2, Душанбе, “ЭР-Граф”, 2004-2008.
13. Муҳаммад Ғазолӣ, Эҳёи улуми дин, Душанбе, “ЭР-Граф”, 2009.
14. Муҳаммад Ғазолӣ, Кимиёи саодат, Душанбе, “ЭР-Граф”, 2008.
15. Баррасиҳо дар таърихи фалсафаи тоҷику форс, Душанбе, “Матбуот”, 2002.
16. Зиёзода И.Ғ., Қуръоншиносӣ, Душанбе, «ЭР-Граф», 2012.
17. Зиёзода И.Ғ., Ҳадисшиносӣ, Душанбе, «ЭР-Граф», 2013.
18. Зиёзода И.Ғ., Таърихи Қуръон, Душанбе, «ЭР-граф», 2015.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани боби «Сухан андар подоши некию бадӣ»-и китоби «Хону-л-ихвон»-и Носири Хусрав бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

1. Китоби «Хону-л-ихвон»-и Носири Хусрав боби «Сухан андар подоши некию бадӣ»-и, Куллиёт, ҷ.2, Душанбе, 1991, с. 409-412

Мавзӯи 8. Маъно ва ҳадафи зиндагӣ

А. Маиғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Баҳсу мунозираҳои донишмандон дар бораи маънӣ ва ҳадафи зиндагӣ. Гузориши масъала. Фалсафаи маъно ва мақсади зиндагӣ. Масъалаи марг ва ҷовидонии инсон. Қиссаи афсонаҳо дар бораи “Оби ҳаёт”. Инсон ҳамчун субъекти фаъолият.

Маъно ва ҳадафи зиндагӣ ҳамчун меъёри махсуси худшиносии инсон. Тасаввуроти гуногун дар бораи маъно ва ҳадафи зиндагӣ. Мавқеъҳои гуногуни мактабҳои гуногун - гедонизм, пессимизм, оптимизм, экзистенциализм. Шарҳи марксизм. Ҳадаф ва маънои зиндагӣ ҳамчун масъалаи азалии фалсафа. Инсон ҳамчун мавҷуди биологӣ, иҷтимоӣ ва оқил (бошуур). Шахсият ва масъалаи маъно ва ҳадафи зиндагӣ. Телеономия - таълим дар бораи ҳадафи зиндагӣ. Ҳадафмандӣ. Андешаҳои Кант, Фихте ва Нитше. Муносибатҳои гуногуни одамон ба маъно ва ҳадафи зиндагӣ. Се навъи муносибат ба маъно ва ҳадафи зиндагӣ: пессимистӣ-нигилистӣ, шаккокона (скептикӣ) ва хушбинона (оптимистӣ). Логотерапияи Виктор Франкл. Таҳлили андешаи шоирони форс-тоҷик дар бораи маъно ва ҳадафи зиндагӣ.

Худшиносии ва масоили маънӣ ҳадафи зиндагӣ. Пайғамбарон оид ба маънӣ ва мақсади зиндагӣ. Баҳси “Ман аз кучо омадам ва ба кучо равон ҳастам”. Посуҳи адёни ҷаҳон ба саволи маънӣ ва мақсади зиндагӣ. Масоили офариниши инсон дар адёни ҷаҳон. Нақш ва мақоми инсон дар олами ҳастӣ. Арзишҳои ахлоқӣ ва идеали ахлоқӣ. Фалсафаи марг ва зиндагӣ. Қазо ва қадар. Инсон – маҳлуки ягонае, ки марги худро мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Ноғузир будани марг ва ҳолати равонӣ-эмотсионалии инсон. Розӣ зиндагӣ ва рафтори оқилонаи инсон. Нотакрор будани ҳаёти одамӣ ва муносибат ба марг.

Масъалаи сарнавишт ва озодии инсон дар адёни мухталиф. Асосҳои бунёдии инсон. Ҷовидонии рӯҳ ва фаноӣ тан. Масъалаи эҳёи дубора (таносух). Карма ва сарнавишти баъдии рӯҳ дар динҳои ҳинду ориёӣ. Ҳаёти дубораи пас аз марг дар зардуштия. Шарҳи баёни се қозӣ: Матра, Сараушо ва Рашну дар зардуштия. Пули Чанвот. Маънии зиндагӣ аз назари монавия ва меҳрпарастӣ. “Китоби мурдаҳо” дар Миср. Яъсу бадбинӣ аз марг. Марг ва нақши он барои маъно додан ва ҳадафманд сохтани зиндагии инсон. Тарс аз марг. Шарҳи сухани Ғазолӣ: “Ба ҳарза наофаридани инсон” ва “Максуд зи ҷумла офариниш моем”-и

Хайём. Ҳадафҳо ва орзӯҳо ва нақши онҳо дар маъно додани зиндагии инсон. Тасвири марг дар “Маснавии маънавӣ”. “Ҳақиқат”-и марг аз нигоҳи Ғазолӣ. Бузургон дар бораи маънӣ ва ҳадафи зиндагии инсон. Мабадаъ ва маод. Маод ва фалсафаи маргу ҳаёт дар ислом. Ҳаёти ҷовидонӣ. Майли фитрии инсон ба абадият. Ҷустуҷӯи маънӣ ва ҳадафи зиндагӣ. Масъалаи ҳаёт ва марг - муаммои ҳастӣ. Рубоиёти Хайём дар бораи маргу зиндагӣ. Масъалаи марг ва ҷовидонагии инсон дар фалсафа ва дин. Масъалаи маоди рӯҳонӣ ва ҷисмонӣ. “Ҳуқуқ барои марг”. Эвтаназия - марги сабук. Ахлоқ ҳамчун шакли махсуси маърифати ҳастӣ. Диалектикаи маданияти моддӣ ва маънавӣ.

Б. Маишулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Ибни Мискавайҳ ва илми ахлоқи исломӣ»

1. Зиндагӣ ва осори ахлоқии Ибни Мискавайҳ.
2. Рукнҳои таълимоти ахлоқии Мискавайҳ..
3. Мақом ва мартабаи илми ахлоқ. Хайру саодат.
4. Фазилатҳои чаҳоргонаи ахлоқӣ. Меҳру садоқат.
5. Масоили тарбияи ахлоқӣ аз назари Мискавайҳ.
6. Мискавайҳ ва инкишофи минбаъдаи илми ахлоқ: Тусӣ ва Даввонӣ.
7. Се қисмати ҳикмати амалӣ: таҳзиби ахлоқ, сиёсати мудун ва тадбири манзил.

Адабиёт

1. Идибеков Н.И. Этика Насриддина Туси в свете еного теории свободы мысли, Душанбе, Дониш, 1987.
2. Диноршоев М. Философия Насируддина Туси, Душанбе, Дониш, 1968.
3. Диноршоев М. Аз таърихи фалсафаи тоҷик, Душанбе, Ирфон, 1988.
4. Кулматов Н.А. Этические взгляды Саади, Душанбе, Дониш, 1967.
5. Содиқов А. Ақидаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарк, Душанбе, Ирфон, 1989.
6. Султонов У. Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино, Душанбе, 1975.
7. Исоев М. Ҳикмати амалии Мискавайҳ, Душанбе, 2003.
8. Зиёзода И.Ғ. Фалсафаи ахлоқи исломӣ, Душанбе, “ЭР-граф”, 2013.
9. Тусӣ Н., Ахлоқи Носирӣ, Душанбе, 2009.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Закариёи Розӣ «Тибби рӯхонӣ» - “Худдорӣ ва дурӯғгӯӣ” бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Закариёи Розӣ «Тибби рӯхонӣ» - Худдорӣ ва дурӯғгӯӣ, Душанбе, «Адиб», 1989, 82-85.

Мавзӯи 9. Озодӣ ва масъулияти шахс

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Озодӣ ҳамчун масъалаи ахлоқӣ. Мушкilotи «озодиҳо» ва интиҳоби ахлоқӣ. Фаъолияти шахсият. Масъулияти шахсӣ. Муносибатҳои ҷамъиятӣ ва масъулият. Ихтилоф ва мувофиқат байни масъулияти ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ. Вичдон. Озодии ахлоқӣ. Манфиатҳо ва масолеҳи шахсӣ ва ҷамъиятӣ. Шуури ахлоқии шахсият. Рафтори ахлоқӣ. Масъалаи озодӣ ва шарҳи он дар экзистенциализм. Озодӣ ва зарурат. Масъалаи ҳадафҳо ва воситаҳои рафтори ахлоқӣ. Шахсият ва масъулияти ахлоқӣ. Пешгунии оқибатҳои рафтор. Ҷомеаи иттилоотӣ. Меъёрҳои баҳодиҳии шахсият.

Фаҳмишҳои гуногуни озодӣ. Озодӣ ва рафтори ахлоқӣ. Таносуби озодӣ ва зарурат. Озодии ахлоқӣ. Зарурат ва озодӣ. Шарҳи озодӣ ҳамчун риояи қонунҳои динӣ ва дунявӣ. Озодии ахлоқӣ ҳамчун барномаи роҳи камолоти шахс. Фром ва асари ӯ «Фирор аз озодӣ». Ҷанбаҳои мусбӣ ва манфии озодӣ. Озодӣ ва масъулият. Озодӣ ҳамчун зарурати даркшуда (Гегел, Спиноза). Шарҳи озодӣ дар ислом: ҷабария ва қадария. Шартҳои озодӣ ва масъулият. Озодӣ дар интиҳоби хайр ва шар.

Диалектикаи категорияҳои хайр ва шар. Қонун ва озодӣ. Вичдон ҳамчун арзиши ахлоқӣ. Ватандӯстӣ ва шахрвандӣ. Ҳалли масоили озодӣ, сарнавишт ва тақдири инсон дар Библия ва Қуръон. Фаҳмишҳои гуногуни озодӣ. Ахлоқ дар Қуръон ва суннат. Масоили масъулият ва озодӣ дар камолоти маънавии шахс. Дин ва ахлоқ. Мушкilotи ахлоқии асри ХХI. Мушкilotи ахлоқии замони муосир: исқоти ҳамл (аборт), эвтаназия, зӯрварӣ, муқовимат накардан. Таҳаммулпазирӣ – асоси ҳамзистӣ.

Б. Маиғулияти аудитории амалӣ

Семинар дар мавзӯи: « Андешаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ: Форобӣ, Ибни Сино, Н.Тусӣ» - 1 соат

1. Ақидаҳои ахлоқии Ибни Сино.
2. Андешаҳои ахлоқии Форобӣ.
3. Ибни Мискавайх – асосгузори илми ахлоқ.
4. Тусӣ ва асари ӯ “Ахлоқи носирӣ”
5. Масоили ахлоқӣ дар “Маснавии маънавӣ”.
6. “Таҳзиби ахлоқ” – қисмати тартибии ҳикмати амалӣ.
7. Ғояи “инсонии комил” дар тасаввуф.

Адабиёт

1. Султонов У. Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино, Душанбе, 1975.
2. Содиқов А.У. Ақидаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ. – Душанбе, 1989.
3. Сино Абӯалӣ. Осори мунтахаб. – Душанбе, 1980.
4. Кошифӣ Х. Футувватномаи Султонӣ. Ахлоқи Муҳсинӣ.- Душанбе 1991.
5. Баррасиҳо аз таърихи фалсафаи тоҷику форс, Душанбе, 2002.
6. Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.
7. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
8. Ғафуров Б. Тоҷикон қ. 1-2. Душанбе, «Ирфон», 1983-1985.
9. Турсунов А. Эҳёи Аҷам. Душанбе, «Ирфон», 1984.
10. Авесто. Перевод И. А. Стеблина-Каменского, Душанбе, «Адиб» 1990.
11. Тусӣ Н., Ахлоқи Носирӣ, Душанбе, 2009.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Муҳаммад Ғазолӣ «Кимийаи саодат» - Боби «Решаҳои хубу бад дар одамӣ» бо тафтиши иҷроӣ ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

1. Муҳаммад Ғазолӣ «Кимийаи саодат» - Решаҳои хубу бад дар одамӣ, Душанбе «ЭР-Граф», 2008, с.101-103.

Мавзӯи 10. Саодат ҳамчун арзиши ахлоқӣ

А. Маиғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Фаҳмишҳои гуногуни саодат. Саодат ҳамчун мафҳуми ахлоқӣ ва ҳамчун ҳуқуқи фитрии инсон. Фаҳмишҳои дунявӣ ва динии саодат. Саодат эҳсосоти ботинӣ. Нақӯкорӣ ва саодат дар таълимоти Арасту ва Сукрот. Саодат ва дурнамои куллии зиндагӣ. Шарҳи саодат дар “Кимиёи саодат”-и Муҳаммад Ғазолӣ. Хушбинӣ ва бадбинӣ. Камолоти маънавӣ ва маъалаи саодат. Шарҳи динии саодат. Саодат - талаботи маънавии инсон. Саодат ва маънои зиндагӣ. Саодат ва нақӯкорӣ. Саодат ҳамчун манфиат. Саодат ҳамчун баҳогузори ба фаъолияти ҳаёти ва ҳамчун тасодуф. Саодат ҳамчун қаноатмандии моддӣ ва маънавӣ. Саодат ва нақӯаҳволӣ. Таносуби саодати фардӣ ва ҷамъиятӣ. Хайрияти умумӣ ва саодати шахсӣ. Меъёри саодати инсонӣ. Айшу нӯш, шавқу рағбатҳо ва оқибатҳои бади он. Роҳҳои ба саодат расидан ва ҷомеа. Вичдон ва қарз. Саъю талоши одамии барои саодат.

Муҳаббат ва дӯстӣ. Ишқ нерӯи созанда ва инсонсоз. Назарияи ахлоқии гедонизм (лаззату ҳаловат), эвдемонизм (ҳаловати рӯҳӣ), атараксия (бетафовутӣ). Арзишҳои ахлоқии инсон ва инъикоси онҳо дар мақулаҳои ахлоқӣ. Хайр ва шар. Диалектикаи маданияти маънавӣ ва моддӣ. Маданияти ахлоқии шахсият. Унсурҳои маданиятнокии шахс. Маданияти ахлоқӣ-ҳуқуқӣ. Кодекси рафтори ахлоқӣ. Мафҳум, моҳият ва вазифаи этикет. Саодат ҳамчун арзиши ахлоқӣ. Шақли зоҳирӣ. Рафтор дар ҷойҳои ҷамъиятӣ. Муошират. Одоби суҳангӯӣ. Хусусиятҳои ахлоқӣ касбӣ. Этикет ва маданияти шахс. Маданияти шахс ва муошират. Изҳори ҳамдардӣ, видоъ, табрику таҳният, сипосгузори, таманниёт ва ғ. Хушмуомилагӣ. Маданияти рафтор. Одоби мурочиат. Одоби суҳангӯӣ.

Эвдомонизм – таълимот дар бораи саодат. Фаҳмиши саодат дар Юнон. Таҳаввулоти фаҳмиши саодат. Саодати заминӣ ва маънавӣ. Робитаи саодат бо ахлоқ. Хайр ва саодат. Баҳсу мунозираҳо дар бораи саодат. Логотерапияи Виктор Франкл. Робитаи саодат бо масъалаи маъно ва ҳадафи зиндагӣ. Ҷараёнҳои постмодернӣ дар шарҳи маъно ва ҳадафи зиндагӣ. Гум шудани маъно ва ҳадафи зиндагӣ ва тафсириҳои Франкл. Қавли Нитше “Ҳар касе “барои ҷӣ” зистан дорад, ҳама “ҷӣ хел”-ҳоро таҳаммул карда метавонад”. Шарҳи мафҳумҳои “арзишҳои олиӣ”, арзишҳои трансендентӣ (мовароӣ), “ҳақиқати заминӣ”, арзишҳои шахсӣ. Муҳаббат ҳамчун арзиши олиӣ. Муҳаббат ва дӯстӣ. Оила ва

шаклҳои он. Бӯҳрон дар масоили “оиладорӣ”, “тарбияи фарзандон” ва масоили глобалӣ.

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Ахлоқ дар ҳиндуия»

1. Низоми дини ведӣ – асоси брахмания, ҷойния ва ҳиндуия.
2. Ведҳо – китобҳои муқаддаси ҳиндувон.
3. Таълимот дар бораи пракрити (модда, ҳаюло), пуруша (мабдаи рӯҳонӣ) ва карма.
4. Тримурти (худоеи сегона) – Брахма (офаранда), Вишну (ҳомӣ, пуштибон) ва Шива (харобкор, вайронкунанда).
5. “Рамаџна” ҳамосаи Ҳинди Қадим. Масоили ахлоқӣ дар мактабҳои динӣ-фалсафии Ҳинд.

Адабиёт

1. Боги, брахманӣ, люди. М., 1969.
2. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация. Философия, наука, религия. М., 1980.
3. Васильев Л.С. История религий Востока: уч. пос.М., 1988.
4. Гусева Н.Р. Индуизм.М., 1977.
5. Индуизм. Джайнизм. Сикхизм: Словарь. М., 1996.
6. Каниткар В.П. Индуизм, М., 1999.
7. Кочетов А.Н. Буддизм, М., 1983.
8. Крылев И.А., История религий, Т.2, М., 1996.
9. Токарев С.А. Религия в истории народов мира, М., 1986.
10. Костюченко В.С., Классическая веданта и неоведантизм, М., 1983.
11. Тӯсӣ Н., Ахлоқи Носирӣ, Душанбе, 2009.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Носирӣ Хусрав «Ҷомеъу-л-ҳикматайн» боби «Андар ниёзмандии мардум ба парвариш» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Носирӣ Хусрав «Ҷомеъу-л-ҳикматайн» боби «Андар ниёзмандии мардум ба парвариш», Куллиёт, ҷ.2., Душанбе «Ирфон», 1991, с. 147- 151.

Мавзӯи 11. Дин ва ахлоқ

А. Маишулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Баҳсу мунозираҳо оид ба табиати ахлоқ. Дин ва ахлоқ ҳамчун шаклҳои шуури ҷамъиятӣ. Асосҳои ахлоқи динӣ. Ахлоқ дар динҳои тоисломии Эрон. Асосҳои таълимоти ахлоқӣ дар Зардуштия. Дин ва масоили ахлоқ дар динҳои ҷинӣ (даотсизм, конфутсий, синто). Масоили ахлоқӣ дар адёни ҷаҳонӣ: масеҳият, ислом ва буддоия. Асосҳои ахлоқи яҳудия. Дин ва ахлоқ. Ахлоқи динӣ. Озодӣ. Масъалаи тақдир сарнавишти инсон. Идеали ахлоқӣ. Инсонии идеалӣ. Аслҳои ахлоқи масеҳӣ: ғолиб омадан ба шар аз роҳи муҳаббат ва шафқату бахшоиш. Муҳолифат накардан ба бадӣ, дӯст доштани одамон, барои шалоқ хурдан ҳар ду тарафи рӯйро гузоштан дар таълимоти масеҳӣ. Нитше ва ахлоқи масеҳият. Таърифи ахлоқ ҳамчун танзимгари муносибатҳои байни ҳамдигарии одамон.

Масъалаи пайдоиши ахлоқ: баҳсу мунозираҳои динӣ ва дунявӣ. Тамоюлоати асосии тағйирёбии ахлоқ дар шароити кунунии вазъи ҷаҳонӣ. Шаҳришинӣ (урбанизатсия) ва таъсири он ба ҷомаа. Ахлоқи зӯрӣ накардан. Моҳияти таълимоти ахлоқи зӯрӣ накардан. Марҳалаҳои асосии амали ғайризӯрӣ. Ахлоқи худмаҳдудкунӣ (сарфакорӣ). Хусусиятҳои тамаддуни муосир ва бӯҳрони экологӣ. Марҳалаҳои инкишоф ва моҳияти ахлоқи худмаҳдудкунӣ (сарфакорӣ). Ҷояҳои ахлоқи худмаҳдудкунӣ (сарфакорӣ). Самтҳои байналмиллалӣ ахлоқӣ худмаҳдудкунӣ (сарфакорӣ). Хусусиятҳои ахлоқи низомҳои алоҳида.

Робитаи дин ва ахлоқ. Шарҳи вожаҳои «дин», «оин», «мазҳаб», «кеш» ва «религия». Муқаддасоти динӣ. Дин ҳамчун як ҷузъи маънавиёт.

Ахлоқи масеҳӣ. Даҳ хитобаи қадима. Хитобаи кӯҳии Исои Масеҳ. Таълимоти Филони Искандарӣ ва Сенека ва таъсири онҳо ба ахлоқи масеҳӣ. Ҷояи гунаҳгор будани инсон. Логос - таълимот дар бораи сухани Исои Масеҳ – писари Худо. Ҷояи масеҳии баробарии одамон дар назди Худо. . Муҳаббати инсон ба Худо ва Худо ба инсон. Қоидаи тиллоии ахлоқ» дар тафсири Сенека Даҳ аҳкоми илоҳӣ. «Салтанати илоҳӣ». Авлабияти «ҷон» бар «ҷисм».

Ислом ҳамчун таълимоти динӣ-ахлоқӣ. Се баҳши таълимоти ислом: ақоид, аҳком ва ахлоқ. Шарҳи талаботи исломӣ: «фарз», «воҷиб», «мандуб», «ҳаром», «макрӯҳ», «мубоҳ». Таълимот дар бораи нафс: аммора, мутмайна ва лаввома. Ахлоқи раббонӣ ва шайтонӣ. Асарҳои ахлоқи мутафаккирони форсу тоҷик. Халқ ва

хулқ. Сурат ва сират. Пайғамбари ислом ҳамчун намунаи «инсони комил». Фазоил ва разоил (ахлоқи ҳамида ва разила). Тазкияи нафс ва шарҳи он дар ислом. Шарҳи динии «озодӣ» дар ислом. Таълимоти ислом дар бораи инсон: «инсон ҷойнишини Худо». Озодӣ ва роҳҳои ҳалли он дар ислом. Ҷабария, қадария ва муътазилия. Қазо ва қадар.

Ахлоқ дар Чини Қадим. «Тяэя» таълимоти динии чинӣ – ҳамчун сарчашмаи ахлоқ. Конфутсий ва таълимоти ахлоқи ӯ. Шаш санъати ҳатмӣ дар тарбияи чинӣ: расму оин, мусиқӣ, тирпарронӣ, аробаронӣ, хондан ва донистани ҳисоб. Тартибу низоми ҷамъиятӣ асоси таълимоти Конфутсий. Табақабандии одамон дар конфутсичигӣ. Маросим ва инъикоси онҳо дар панҷ навъи муносибатҳо: фармонравоён ва фармонбардорон, падар ва писар, шавҳар ва зан, баланду паст аз рӯи мартаба, рафиқи хурду бузург. Чаҳор арзишҳои ахлоқӣ: «жэн» - инсондӯстӣ, «чжун» - садоқат, «и»- адолати ҳақиқӣ ва «сяо» - эҳтироми фарзандона. Қонуни заррини ахлоқӣ. «Тсюн-тсэй» - «марди шариф», «инсони комил». «Сяо-жен» - одами пасту ҳақир.

Ахлоқи яҳудӣ. Таврот ҳамчун талаботи ахлоқӣ. Ҷояи халқи баргузида ва маҳбуби Худо будани яҳудиён. Нахустгуноҳи одами ба шарҳи он дар яҳудия. «Аҳди даҳгона»-и Мӯсо. Принципи «талион». Махсусияти аҳди Худо бо яҳудиён.

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Рафтори расмӣ ва симои зоҳирӣ»

1. Худшиносӣ. Маданияти шахс.
2. Одоби муошират. Маданияти муносибат- ҳамчун маҷмӯи усул, меъёр ва қоидаҳои ахлоқи тарафайн.
3. Одоби (салом, таъзим, хайрухуш, табрику таҳният, изҳори ҳамдардӣ, сипосгузорӣ, таманниёт, суҳангӯӣ ва ғ.)
4. Муносибат муомила, шишту хез, либоспӯшӣ, сӯхбат, фаросат ва ғ. ифодагари маданияти рафтор.
5. Сирату сурати инсон. Сират ҳамчун маҷмӯи хулқу атвор, маданият, истеъдод, маънавиёт ва ғ.
6. Ҷаҳонишавӣ ва мушкilotи ахлоқӣ.

Адабиёт

1. Одинаев Ё. Гадоиев Б. Асосҳои маданияти шахс. Душанбе, «Ирфон», 2003.
2. Ҳиравӣ А.Ф. Аниси занони покдоман, Душанбе, 2006.
3. Иброҳим А. Тарбияи фарзандон, Душанбе, «Адиб», 2010.

4. Низомулмулк, Сиёсатнома, Душанбе, 1989.
5. Олимату-л-баннот, Одоби муошират, Душанбе, 1991.
6. Калила ва Димна, Душанбе, 2009.
7. Нравственность мусульманина в хадисах, М, 2007.
8. Культура и нравственность в исламе, Киев, 2009.
9. Муттаҳари М. Совершенный человек в исламе, Санкт-Петербург, 2008.
10. Тӯсӣ Н., Ахлоқи Носирӣ, Душанбе, 2009.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва конспект кардани асари З.Саидов, «Густариши ахлоқи миллӣ-посух ба пайомадҳои манфии ҷаҳонишавӣ» бо тафтиши иҷроӣ аз вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

1. Саидов З., «Густариши ахлоқи миллӣ-посух ба пайомадҳои манфии ҷаҳонишавӣ». Душанбе., 2013 С.7 – 19.

Мавзӯи 12. Глобализатсия ва мушкилоти ахлоқӣ

А. Маиғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Ваҳдати глобалӣ ва хатарҳои глобалӣ. Инсоният дар рӯ ба рӯи масоили глобалӣ. Раванди глобализатсия ва фарҳанги миллӣ. Таъсири ҷаҳонишавӣ ба фарҳанг, ҳувият ва ахлоқ. Шарҳ ва таърифҳои ҷаҳонишавӣ. Алоқамандон ва муҳолифони ҷаҳонишавӣ. Равандҳои мусбӣ ва манфии ҷаҳонишавӣ. Таъсири фарҳанги ғарбӣ. Машокили муҳити зист, демографӣ, экологӣ, энергетикӣ ва ғ. «Ҷомеаи истеъмолгаро» ва ахлоқ. Ҷаҳонишавӣ – ҳучуми фарҳангӣ ба кишварҳои заъиф. Назарияи Сэмюэл Хантингтон оид ба бархурди тамаддунҳо. Косташавии пайвандҳои оилавӣ. Ҷаҳонишавӣ ва ниҳоди хонавода. Бӯҳрони маънавӣ ва ҷаҳонишавӣ. Омехтагии (синкретизми) фарҳангӣ. Фоҳишагӣ ва танфурушӣ. Интернет. Тарбияи фарзандон. Нақши оила дар тарбияи фарзандон. Шахсият ва масоили глобалӣ. Қонуни ҚТ «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд». Этикет ва маданияти шахс. Таърифҳо ва шарҳу баёнҳои гуногуни одоб. Маданият ва муошират. Китобхонӣ – асоси маданият. Хониш – калиди дониш. Маданияти муошират. Одоби салом додан. Хайрухӯш, табрику таҳният. Изхори ҳамдардӣ. Сипосгузорӣ. Таманниёт. Маданияти суҳан ва

сухангӯӣ. Одоби сухангӯӣ. Маданияти рафтор. Одоби мурочиат. Одоби либоспӯшӣ. Либоси миллӣ, хонагӣ, корӣ, расмӣ, маросимӣ. Меҳмондорӣ. Хушмуомилагӣ. Беодобӣ. Одоби дипломатӣ. Одоби беҳдошт ва тозагии шахсӣ.

Мушкилоти тарбия дар раванди глобализатсия. Пешрафти илму техника ва мушкилоти ахлоқӣ дар ҷаҳони муосир. Зарурати таҷдиди назар ба масоили ахлоқӣ дар ҷаҳон. «Фалсафаи тарбия» - дарсҳои махсуси таълимӣ дар Аврупо. Мавқеҳои гуногун дар масъалаи посухҳо оид ба саволи «Оё дар соҳаи ахлоқ пешрафт вучуд дорад?». Зухуроти гуногуни ахлоқӣ ва ташаккули «ахлоқи олий». Ғояи «инсонӣ комил» дар байни халқҳои гуногуни олам. Робитаи мушкилоти ахлоқӣ бо мушкилоти глобалӣ. Терроризм ва глобализм. Майзадагӣ, нашъамандӣ, заволи шахсият ва ғ.

Дурнамои ахлоқ ва масоили глобалӣ. Традиционализм – ҳамчун ҷараёни ғоявӣ асри XX. Рене Генон (1886-1948) пешвои традиционизм. Шарҳи мафҳумҳои «асри тиллоӣ», «олами шайтон», «асри зулмот», «асри оҳан» ва ғ. Генон душмани ашади эволюционизм ва прогрессионизм. Ғояи беҳтар кардани ахлоқ аз роҳи «буридани сарҳ»». Назарриётчиёни прогрессивӣ ва эволюционӣ дар муқобили традиционализм. Марксизм ва масъалаи «ояндаи инсоният». Зухури консепсияи технократии Ч. Нейсбит ва О. Тоффер. Фалсафаи холизм. Асари Ян Смет «Холизм ва эволютсия». Консепсияи Доил Радяра ва се давраи он: «организи қабилавӣ», шахсият ва «синтез». Ғояи «баробарии ҷаҳонии инсонӣ». «Асри шукуфӣ». Тавсифи мушкилоти ахлоқии муосир. Таҳаввули арзишҳои ахлоқӣ дар асри XX. Мушкилоти ахлоқӣ ва масоили биоэтикӣ дар замони ҳозира. Роҳҳои ҳалли мушкилоти низоми «инсон-табиат».

Б. Маиғулияти аудиторӣ амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Ахлоқ ва масъалаи худшиносии шахсият»

1. Ахлоқи ҳамида ва разила. Аз таърихи пайдоиши ҷараёни футувват ва ҷавонмардӣ.
2. Арзишҳои ахлоқӣ. Адаб: моҳият ва зарурат. Робитаи ахлоқ ва худшиносӣ.
3. Шарҳи луғавии ҳамида ва разила (фазоил ва разоил).
4. Адаб ҳамчун меъёри ахлоқӣ. Одоби сухангӯӣ ва муошират.
5. Насихатномаҳо, одобномаҳо ва китобҳои ахлоқии мутафаккирони форс.

6. Маданияти шахс: муносибат, салом, хайрухуш, табрику тахният, изхори ҳамдардӣ, сипосгузорӣ, таманниёт, сухангӯӣ ва ғ.
7. Нишонаҳои маданиятнокии шахс.
8. Бӯҳрони маънавии ахлоқ дар асри XXI.
9. Ахлоқ, чомаа, камолоти шахс.
10. Ахлоқ ва масъалаҳои худшиносии шахсият.

Адабиёт

1. Кошифӣ Х. Футувватнома, Душанбе, 1984.
2. Содиқов А. Чаҳонбинӣ ва ахлоқ аз назари мутафаккирони тоҷик, Душанбе, 2004.
3. Кошифӣ Х. Ахлоқи муҳсинӣ, Душанбе, 1984.
4. Тусӣ Н. Ахлоқи носирӣ, Душанбе, 2016.
5. Давлонӣ Ҷ. Ахлоқи ҷалолӣ, ЭСТ, ҷ.1.
6. Авеста. Избранные гимны. Перевод с авестийского и комментарии проф. И.М.Стеблин-Каменского. Душанбе: Адиб, 1990.
7. Авеста и мировая цивилизация, Душанбе, 2000.
8. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. СПб. 2003.
9. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф., Индия в древности. М., 1985.
10. Сирочиддин М., Ахлоқи нақӯ Душанбе, 1916.
11. Готҳо ё Сурудҳои осмонии Зардушт. Душанбе, 2001.
12. Готҳо. Тарҷума, тафсир ва таълифи Иброҳим Пури Довуд. Техрон: Асотир, 1377.
13. Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации, Душанбе, 2002.
14. Дюмезиль. Верховные боги индоевропейцев. М., Наука, 1986.
15. Дюшен – Гийемен Ж. Зардушт ва ҷаҳони Ғарб, Техрон, 1359.
16. История иранского государства и культуры. М., 1971.
17. Крюкова В.Ю., Зороастризм. С.-Петербург, 2005.
18. Кристенсен А., Мазопарастӣ дар Ирони Қадим, Техрон, 1376.
19. Любимов Л., Искусство древнего мира, М., 1980.
20. Мӯминҷонов Х., Тӯрон – гахвораи тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2004.
21. Нурҷонов Н., Олами беканори ракси тоҷик, Душанбе, 2004.
22. Нурджанов Н., Традиционный театр таджиков. Душанбе, 2002.
23. Ҳакимов И., Музыкальная культура таджиков, Худжанд, 2004.

24. Юсупов Х., Классическое искусство и развитие эстетической мысли таджикского и персидского народов. Автореферат канд. дисс. М., 1981.
25. Яъкубов Юсуфшоҳ. Гохномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.

В. Кори мустақилонаи донишчӯён

Мутолиа ва конспект кардани суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба лоихаи қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишчӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба лоихаи қонун «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд», 14 декабри 2010, Душанбе, 2010, Саҳ.2-20.

Қисмати зебоишиносӣ

Мавзӯи 13. Зебоишиносӣ ҳамчун илми фалсафӣ

А. Маиғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Зебоишиносӣ ҳамчун илм. Зарурияти аҳамияти илми зебоишиносӣ ва фалсафаи ҳунар. Зарурати аз назари қонунҳои зебоӣ таҳқиқ кардани рӯйдодҳои олами ҳастӣ, шуур ва ғайриҷисмӣ инсон, таракқиёти ҷамъият. Густариши илми зебоишиносӣ ва таҳаввулоти мавзӯи он. Зебоишиносӣ илм дар бораи қонуниятҳо ва аслиёти умумии эҷодиёти бадеӣ. Зебоишиносӣ қисми таркибии фалсафа. Аз ҷониби Александр Баумгартен (1714-1762) ворид шудани истилоҳи эстетика. Инкишофи илми эстетика дар фалсафаи классикии Олмон. Вазифаҳои зебоишиносӣ (маърифатӣ, методологӣ ва ғ.). Ҷойгоҳи зебоишиносӣ дар низомии илмҳои ҷомеашиносӣ. Шури зебоишиносӣ ва амалияи зебоишиносӣ. Пайдоиш ва сайри тарихии мафҳумҳои "Эстетика", "Зебоишиносӣ", "Илми ҷамол". Зебоишиносӣ – илм дар бораи қонуниятҳо ва аслиёти умумии эҷодиёти бадеӣ, пайдоиш ва инкишофи ҳунар. Арзиш ва мафҳумҳои асосии зебоишиносӣ: зебоӣ, зиштӣ (қубҳ, қабоҳат), мазҳака, фоҷиа ва ғ. Моҳият ва мафҳумҳои зебоишиносӣ. Зебоӣ ҳамчун категорияи асосии илми зебоишиносӣ. Қабоҳат – мафҳуми муқобили зебоӣ. Шури

зебоипарастӣ ва сохтори он: эҳсосоти зебоишиносӣ, завқи зебоишиносӣ, идеали зебоишиносӣ ва ғ. Робитаи зебоишиносӣ бо дигар илмҳои назарӣ ва амалӣ. Сохтори шуури зебоипарастӣ. Идеали зебоишиносӣ. Предмет ва вазифаҳои зебоишиносӣ. Системаи қонунҳо ва вазоифи зебоишиносӣ. Диалектика, услуби тадқиқи таърихӣ ва мантиқӣ дар зебоишиносӣ. Арзишҳои маънавии башарият омили Ҷаҳонбинии зебоишиносӣ. Зебоишиносӣ ва илмҳои дигар. Хулқшиносӣ ва зебоишиносӣ. Равоншиносӣ ва психологияи ҳунар. Алоқамандии зебоишиносӣ бо педагогика, сотсиология ғ. Зебоишиносӣ ҳамчун ҷавҳари назариявии илмҳои ҳунаршиносӣ: адабиётшиносӣ, мусиқишиносӣ, киношиносӣ ва театршиносӣ. Зебоишиносӣ ва танқиди бадеӣ. Зебоишиносӣ ва дизайн (эстетикаи техникаӣ). Зебоишиносӣ ва ҳунар. Зебоишиносӣ ва сиёсат. Аҳамияти омӯзиши зебоишиносӣ. Мақоми маърифатии зебоишиносӣ дар олами маънавии шахс ва ҷамъият.

Зебоишиносӣ ҳамчун илми фалсафӣ. Иртиботи зебоишиносӣ бо масъалаи асосии фалсафа. Муносибати шуури зебоишиносӣ ба воқеъият. Шарҳу баёни луғавии вожаҳои ҳамрадифи зебоишиносӣ - ҷамил, ҷамол, ҳусну ҷамол, ҳусну малохат, назокат, нафосат, улуми нафиса, саноеъ, бадоеъ, фасоҳат, зишт, кубҳ, ғализ, сифла, ҳусну кубҳ, шанеъ ва қабҳ. Мавзӯи баҳси зебоишиносӣ. Зебоишиносӣ меъёри баҳогузорӣ ба эҷодиёт.

Ташаккулёбии зебоишиносӣ ҳамчун илми мустақил. Шарҳи луғавии мафҳуми эстетика. Зебоишиносӣ илм дар бораи дарки эҳсосот. Илм дар бораи табиат ва дарки зебоишиносии он. Тағирёбандагӣ, мураккабшавӣ ва васеъшавии мавзӯи зебоишиносӣ. Зебоишиносӣ ва илмҳои алоҳидаи санъатшиносӣ. Ҳиссиёт, завқ ва идеал ҳамчун доираи баҳси зебоишиносӣ. Робитаи зебоишиносӣ бо ахлоқ.

Шарҳи мафҳуми «фалсафаи санъат». Инкишоф ва тараккии зебоишиносӣ. Соҳаҳои мустақили зебоишиносӣ: истехсолӣ, зебоишиносии меҳнат, зебоишиносии техника, зебоишиносии ҳаёти маишӣ ва ғ. Сохтори назарияи зебоишиносӣ. Инъикоси зебоишиносӣ дар асарҳои санъат. Муносибатҳои зебоишиносии инсон ба олам. Илмҳои санъатшиносӣ, назарияи умумии санъат.

Б. Маиғулияти аудитории амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Зебоишиносии Ибни Сино»

Адабиёт

1. Манучехриён Мехрангез. Зебоишиносӣ. Техрон 1325
1. Вазири Алинақӣ. Зебоишиносӣ дар хунар ва табиат. Чопи дуюм. Техрон, 1338.
2. Муҳаммад Чаъфарӣ. Зебой ва хунар аз дидгоҳи ислом. Техрон, 1369с. 173-178.
3. Тарбияи эстетикӣ. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 7. 1987.
4. Таърихи фалсафаи тоҷик (аз қадим то асри 20), ҷ.2., с. Душанбе, 2016, с. 458-463.
5. Гафуров Б, Қасымджанов А., Ал-Фараби в истории культуры, М, 1975.
6. Культура древнего Египта, М., 1976.
7. Античная литература, М., 1980.
8. Раҳимов М., Зебоишиносии Ибни Сино, дар кит. Таърихи фалсафаи тоҷик (аз қадим то асри XX) ҷ. 2, Душанбе, 2016., с.458-464.
9. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштиҷ, 2003.
10. Яъқубшоҳ Ю., Давлати Каёнӣён, Д., 2012.
11. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ, Душанбе, Дониш, 2005.
12. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт қардани асари Қасымджанов А.Х. «Эстетические взгляды Фараби» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Қасымджанов. А.Х. Эстетические взгляды Фараби, Душанбе, Ирфон, 1990.

Мавзӯи 14. Марҳалаҳои асосии ташаккули зебоишиносӣ дар Шарқ

А. Маиғулияти аудиторӣ лексионӣ-назариявӣ

Принципи тафаккури таърихӣ дар зебоишиносӣ. Асотир ва дин - сарчашмаи афкори зебоишиносӣ. Пайдоиш ва инкишофи

назарияҳои зебоишиносӣ дар Шарқи Қадим (Миср, Чин, Ҳиндустон, Эрон).

Хунар ва санъати Миср. Намудҳом санъати гуногуни санъат дар Миср. Птах – худои санъат ва хунар. Санъати тасавирӣ, меъморӣ ва мучассамасозӣ. Санъати меъмории Шумеру Ақодӣ. Эҷодиёт дар Бобулистон. Жанри достон ва нақши он дар адабиёти бадеии Бобулистон. Пешрафти илм ва хунар дар Миср. Ихтирои хат дар Миср. Нефер – эҳсоси зебоӣ ва зебоишиносӣ. Миср зодгоҳи динҳои ишроқӣ ва зебоишиносии нур. Айнияти нур ва зебоӣ. Моҳияти зебоии илоҳӣ ва айният додани он ба дурахшандагӣ ва нурафканӣ. Тилло, нуқра, электр ва зумурад – ашёи зеботарин ва арзишмандтарин. Қонунияти рангҳо ва мутаносибӣ.

Таълимот дар бораи соҳаи зоҳирӣ ва ботинӣ дар Ошур ва Бобулистон. Шарҳи вожаҳои «зебо» ва «беҳтарин». Зебоӣ ҳамчун чизи барои инсон муфиду судманд. Тасаввурот дар бораи зебо ва хайр, зебо ва манфиат, мавзуният ва мутаносибӣ ҳамчун ҷанини Ҳамоҳангӣ. Нақши «Нури бе интиҳо» дар ташаккули таълимот оид ба зебоишиносӣ.

Назарияҳои зебоишиносӣ дар таълимотҳои динӣ-фалсафии Ҳинд: Ригведа, Самаведа, Атҳарведа, Ядчурведа. Жанри драма дар адабиёти Ҳинд. Брахман ҳамчун идеали зебоӣ. Истилоҳоти «нури оӣ», «нури нурҳо», «маншаи нур» ва «зебоӣ» дар Упанишадҳо. Шиноҳти Брахман ҳамчун мушоҳидаи бевоситаи «Нури Инсон». «Нур» рамзи ҳақиқат ва хайри оӣ. Таъсири Упанишадҳо ба зебоишиносии эпикӣ «Маҳабҳарата» ва «Рамаяна».

Қаробати маданияти ведоӣ ва авестойӣ. Маданиятҳои баъдиведоӣ ва баъдивестойӣ. Тасаввурот дар бораи зебоӣ ва зиштӣ – оғози дарки зебоишиносӣ. Модели авестоии ҷаҳон: тақсимшавии олами кабир ба олами осмонӣ ва равшан (макони худоён бо сарварии Ахуромаздо), олами зери заминӣ, зулмот (бо сарварии Аҳриман) ва олами сағир (макони зиндагии офаридаҳои Ахуромаздо ва Аҳриман). Низои хайр ва шар, нур ва зулмот. Муборизаи худоён бо бадӣ, дурӯғ ва беахлоқӣ. Зебоии мутлақ ва зишти мутлақ. Манфиат ва суд ҳамчун меъёри баҳодихӣ дар Авесто. Нур ва ранг дар зебоишиносии зардуштӣ. Шарҳи модели авестоии се олам: осмонӣ, заминӣ ва зеризаминӣ. Нур ва ранг ҳамради хайр ва шар. Инсон меъёри ҳама арзишҳои зебоишиносӣ.

Пайдоиш ва рушди ақоиди зебоишиносӣ дар маданияти мардуми эронинажод. Мақоми зебоишиносӣ дар мероси маънавии мардуми форсу тоҷик. Асотири форсизабонҳо чун намунаи диди зебоипарастии мардумони қадим. Пайдоиш ва моҳияти тафаккури асотирӣ. Меҳрпарастӣ. Тасаввуроти зебоипарастӣ дар китоби муқаддаси зардуштии «Авесто». Омилҳои зебоишиносӣ ва алоқамандии он бо омилҳои ахлоқӣ дар «Авесто»: Пиндори нек (хумата), гуфтори нек (хухта) ва рафтори нек (хваршта). Осори маънавию бадеии буддӣ, маздакия, монавия, табоия, даҳрия, зарвония, асҳоби ҳаюло ва мақоми онҳо дар рушди тафаккури зебоишиносии ниёғони тоҷик. Санъат ва ҳунар дар Эрони бостон. Санъат ва ҳунар дар аҳди ҳахоманишиҳо: тахти Ҷамшед намунаи санъати меъморӣ. Рушди санъати нафиса дар аҳди Сосониён. Борбад асосгузори санъати мақом.

Мавқеи ҳунар, оинҳо, мусиқӣ ва шеър дар Чин. Фарҳанги маънавии Чин. Аввалин афкори зебоишиносӣ дар Чин (асрҳои VI ва III то м.) Нақши даосизм ва конфусчиғӣ дар пешрафти тамаддуни Чин. Ҷустуҷӯи идеали чамъиятӣ дар Чин. Инсон ва робитаҳои чамъиятии ӯ. Ҷавҳари фалсафаи конфусчиғӣ. Инсон – асоси назму тартиб, оромишу осоиш ва идеали ахлоқӣ дар зебоишиносии чинӣ. Мувофиқати кайҳон ва табиат. Истилоҳи «Мэй» (зебой) муродифи хайр ё зебоии зоҳирӣ. Ваҳдати зебой, хайр ва муфид – идеали зебой. Анъанавӣ будани маданиятҳои қадима.

«Нур» ҳамчун муҳимтарин категорияи зебоишиносӣ. Шарҳи зебой дар Библия. «Тоб» (хуб, зебо) ҳамчун мафҳуми зебоишиносӣ. Айният додани нур (ор) ба зебой дар Библия. Нур рамзи саодат ва суруру шодмонӣ. Вожаи «йафе» - дурахшандагӣ. Ду назарияи зебой: содалавҳона – реалистӣ ва динӣ. Зебоишиносии ҳиссӣ ва ақлӣ.

Б. Маишулияти аудиториҳои амалӣ

Семинар дар мавзӯи:

«Сайри таърихӣ дар афкори зебоишиносии форсу тоҷик»

1. Мақоми зебоишиносӣ дар ҷаҳонбинии тоавастой.
2. Таъсири андешаҳои зардуштӣ ба фарҳанги умумибашарӣ.
3. Фарҳанги зебоипарастонаи форсу тоҷик дар асрҳои миёна.
4. Зебоишиносӣ дар машшо, калом ва тасаввуф.

Адабиёт

1. Авеста. Избранные гимны. Перевод с авестийского и комментарии проф. И.М.Стеблин-Каменского. Душанбе : Адиб,1990.
2. Авеста и мировая цивилизация, Душанбе, 2000.
3. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. СПб. 2003.
4. Бонгард-Левин Г.М.Ильин Г.Ф. Индия в древности. М., 1985.
5. Гегель . Эстетика. В 4-х тт. М., 1968.
6. Готҳо ё Сурудҳои осмонии Зардушт. Душанбе, 2001.
7. Готҳо. Тарҷума, тафсир ва таълифи Иброҳим Пури Довуд. Техрон: Асотир, 1377.
8. Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации, Душанбе, 2002.
9. Дюмезиль. Верховные боги индоевропейцев. М., Наука, 1986.
10. Дюшен –Гийемен Ж. Зардушт ва ҷаҳони Ғарб, Техрон, 1359.
11. История иранского государства и культуры. М., 1971.
12. Крюкова В.Ю., Зороастризм. С.-Петербург, 2005.
13. Кристенсен А. Маздопарастӣ дар Ирони қадим, Техрон, 1376.
14. Любимов Л., Искусство древнего мира, М., 1980.
15. Мӯминҷонов Х., Тӯрон – гахворай тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2004.
16. Нурджонов Н., Олами беканори ракси тоҷик, Душанбе, 2004.
17. Нурджанов Н., Традиционный театр таджиков. Душанбе, 2002.
18. Ҳақимов И., Музыкальная культура таджиков, Худжанд, 2004.
19. Юсупов Х., Классическое искусство и развитие эстетической мысли таджикского и персидского народов. Автореферат канд. дисс. М., 1981.
20. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.
21. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.
22. Яъқубшоҳ Ю., Давлати Каёниён, Д., 2012.
23. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ, Душанбе, Дониш, 2005.
24. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат» - рукни дуввум «Дар муомалот» бо тафтиши иҷрои ин вазифаҳо аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Муҳаммад Ғазолӣ, «Кимиёи саодат», рукни дуввум - «Дар муомалот» аз «Одоби таом хӯрдан» то «Шинохти ҳалолу ҳаром», Душанбе, «ЭР-граф», 2008, саҳ. 362- 449.

Мавзӯи 15. Афкори зебоишносии Юнони Қадим

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Ба вучуд омадани назарияҳои эстетикӣ дар Юнон ва Руми Қадим. (Сукрот, Афлотун, Арасту, Гераклит, Демокрит ва диг.). Зебоишносии дар асотири юнонӣ. Даврабандии зебоишносии дар Юнони Қадим: архаистӣ, классикӣ ва эллинистӣ. Пифагорӣён ва зебоишносий. Сукрот (зебой - гармония). Афлотун: зебоии олами Эйдос. Арасту ва маънидоди мафҳумҳои «**мимесис**» ва «**катарсис**» дар санъат. Мафҳуми интеллектсия ва механизми эҷодиёти бадеӣ. Мафҳуми калокогатия. Калокогатия ҳамчун хусусияти тафаккури (шуури) бадеӣ. Меъморӣ, мучассамасозӣ ва хунари лирикӣ. Равобити фарҳангии Юнон ва кишварҳои Шарқ.

Афкори зебоишносии давраи антиқа. Космополитизм ҳамчун асоси зебоишносии антиқӣ. Асотир маншаи зебоишносий. Марҳалаҳои асосии зебоишносии антиқа. Зебоишносии токлассикӣ. Асрҳои аввали ҳазорсолаи 1 то м. - марҳалаи эҷодиёти эпикӣ. «Илиада» ва «Одиссея» - и Гомер ҳамчун сарчашмаи зебоишносии антиқа. Зебоишносии Гомер. Худо ҳамчун рассом. Апполон ва муза. Зебой ҳамчун моддаи мусавфотарин, нозуктарин ва нурафкантарин. Ғояҳои зебоишносии давраи классикии ибтидоӣ. Марҳалаҳои космополитии зебоишносии антиқа. Зоҳирӣ ва моддӣ будани зебой ва санъат дар ин марҳала. Пифагор ва муносибати рақамҳо. Ҳамоҳангӣ. Гераклит ва табақабандии зебой. Меъёр - категорияи марказии зебоишносий.

Зебоишносии марҳалаи класикии мобайнӣ. Заволёбии полиси давраи ғуломдорӣ. Ба вучуд омадани мустақилияти инсон ва фардияти ӯ ҳамчун нерӯи нав. Ивазшавии зебоишносии

космополитӣ бо зебоишносии антропологӣ. Таълимоти суфастоён – зиннаи аввалини худшиносии зебоишносии олам. Балоғат (риторика) ва зебоишносии софистҳо. Сукрот ва масоили зебоишносӣ. Таърифи зебой.

Зебоишносии классикии олӣ. Зебоишносии эйдологӣ. Эйдос – таълимот дар бораи ғоя. Принципи зебоишносии Афлотун. Таъсири эйдос ба мода. Хислати гузаришӣ доштани зебоишносии давраи элинизм. Мақоми оташ дар таълимоти равокиён. Таълимоти пайравони Эпикур дар бораи зебоишносӣ. Инсон маншаъи зебой. Миёнаравии шаккокиён дар байни равокиён ва эпикурейҳо. Зебоии асил – тан додан ба тақдир ва ба даст овардани оромии комили рӯҳ. Навафлотуния – синтези тамоми комёбиҳои афкори давраи антиқа. Таълимотҳои хоси зебоишносии давраи антиқа: калокагатия, катарсис ва мимес.

Б. Маиғулияти аудиториҳои амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Зебоишносии Сукрот, Афлотун ва Арасту»

1. Андешаҳои зебопарастӣ Сукрот, Афлотун ва Арасту.
2. Зебоишносӣ дар "Авасто" ва моҳияти зебоишносии "Пиндори нек, гуфтори нек ва кирдори нек".
3. Моҳияти илми зебопарастӣ дар Юнон ва Руми Қадим.
4. Зебоишносӣ дар асрҳои миёна. Таъсири мутақобилаи ислом ва хунар.
5. Моҳияти зебоишносии марксистӣ.
6. Равияҳои мухталифи зебоишносии муосир.

Адабиёт

1. Лосев А.Ф., История античной эстетики (последние века), М, 1988.
2. Авеста. Избранные гимны. Перевод с авестийского и комментарии проф. И.М.Стеблин-Каменского. Душанбе: Адиб, 1990.
3. Авеста и мировая цивилизация, Душанбе, 2000.
4. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. СПб. 2003.
5. Бонгард-Левин Г.М.Ильин Г.Ф. Индия в древности. М., 1985.
6. Гегель . Эстетика. В 4-х тт. М., 1968.
7. Готҳо ё Сурудҳои осмонии Зардушт. Душанбе, 2001.
8. Готҳо. Тарҷума, тафсир ва таълифи Иброҳим Пури Довуд. Теҳрон: Асотир, 1377.

9. Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации, Душанбе, 2002.
10. Дюмезиль. Верховные боги индоевропейцев. М., Наука, 1986.
11. Дюшен –Гийемен Ж. Зардушт ва чаҳони Фарб, Техрон, 1359.
12. История иранского государства и культуры. М., 1971.
13. Крюкова В.Ю., Зороастризм. С.-Петербург, 2005.
14. Кристенсен А. Мадопарастӣ дар Ирони қадим, Техрон, 1376.
15. Любимов Л., Искусство древнего мира, М., 1980.
16. Мӯминҷонов Х., Тӯрон – гахвораи тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2004.
17. Нурдҷонов Н., Олами беканори ракси тоҷик, Душанбе, 2004.
18. Нурдҷанов Н., Традиционный театр таджиков. Душанбе, 2002.
19. Ҳақимов И., Музыкальная культура таджиков, Худжанд, 2004.
20. Юсупов Х., классическое искусство и развитие эстетической мысли таджикского и персидского народов. Автореферат канд. дисс. М., 1981.
21. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.
22. Шукуров М. Диди эстетикаи халқ ва насри реалистӣ. Душанбе. Дониш 1973.
23. Столович Л.Н. Философия красоты. М. 1978.
24. Касымджанов. А.Х. Эстетические взгляды Фороби, Душанбе:Ир-фон.1990.
25. Курбонмамадов А. Эстетика Абдурахмона Джами. Душанбе Дониш 1984.
26. Курбонмамадов В.А. Эстетическая доктрина суфизма. Душанбе, Дониш, 1987.
27. Яъқубшоҳ Ю., Давлати Каёниён, Д., 2012.
28. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ, Душанбе, Дониш, 2005.
29. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
30. Таърихи фалсафаи тоҷик (аз қадим то асри XX), ҷ.2., с. Душанбе, 2016, с. 458-463.
31. Гафуров Б, Касымджанов А., Ал-Фараби в истории культуры, М, 1975.
32. Культура древнего Египта, М., 1976.
33. Античная литература, М., 1980.

В. Кори мустақилонаи донишчӯён

Мутолиа ва конспект кардани асари Фафуров Б. «Точикон» боби 2 - «Авасто ҳамчун ёдгории таърихӣ» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишчӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ муомӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Фафуров Б. Точикон, боби 2 - «Авасто ҳамчун ёдгории таърихӣ» Ҷ.1. Душанбе, Ирфон, 1983, сах. 46-66.

Мавзӯи 16. Зебоишиносӣ дар давраҳои Асрҳои миёна, Эҳё, Замони нав, Маорифпарварӣ ва Ҷаҳони классикӣ олмонӣ

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Хусусиятҳои зебоишиносӣ дар маданияти асрҳои миёна. Динҳои монотеистӣ: дини насронӣ ва ислом. Нақши онҳо дар ташаккули таълимотҳои зебоишиносӣ. Таълимоти зебоишиносии Августин ва Фомаи Аквинӣ. Зебоишиносии фалсафӣ-илоҳиётӣ ва санъатшиносӣ. Мавқеи консервативӣ (муҳофизаторӣ) нисбат ба мероси давраи антиқа «Сумма»-рисолаҳои махсуси зебоишиносӣ. Мувофиқ омадани зебоишиносии асрҳои миёна ба давраи феодализм. Табиат ҳамчун зухуроти ба ҷашм расандаи мабдаи фавқуҳисси (Худо). Зебоишиносии византийӣ. Интиқол додани пойтахти Империяи Рим ба Константинопол. Ба ду қисмат: шарқӣ ва ғарбӣ тақсимшавии империяи Рим. Коркарди ғояҳо ва категорияҳои қадимаи зебоишиносӣ. Категорияҳои мавриди назар. Гузориши масъалаи нақши санъат дар шинохти олам. Зебоишиносӣ мутлақ ва заминӣ. Воридшавии категорияи «зиштӣ». Арзиши зебоишиносӣ санъат ва табиат. Ҷамоли мутлақ, нур ва зебоӣ.

Давраи асри миёнагии мутақаддам. Августин ва нақши ӯ дар зебоишиносии масеҳӣ. Зебоӣ ва айнияти он бо шакл. Бешаклӣ – зиштӣ. Зиштӣ шакли пасттарини зебоӣ. Зебоӣ - инъикоси ҷамоли мутлақ, Худо олитарин сатҳи зебоӣ. Санъат хизматгори илоҳиёт.

Давраи асри миёнагии мутааххир. «Сумма илоҳиёт»-и Фомаи Аквинӣ. Зебоӣ чизи лаззатбахш. Се шартҳои зебоӣ: ҳадафмандӣ, ҳамоҳангӣ ва возеҳият. Зебоӣ ва хайр. Метафизикаи нур. Дурахш ва нурафканӣ ҳамчун зебоӣ (Августин).

Гегел оиди принципҳои эҷодии классикони форсу тоҷик. Ислом ва ҳунар дар асрҳои миёна. Масъалаи реализм ва символизм, услуби жанр ба рушди камоли ҳунарҳои ҳадогонӣ дар ин давр.

Андешаҳои зебоипарастӣ дар ислом. Асмо ва сифоти илоҳӣ. Сифоти чамолӣ ва чалолӣ. Нахлаи асҳоби чамол дар тасаввуфи исломӣ.

Зебоишиносӣ дар давраи Эҳё (Петрарка, Богачио, Шекспир, Рабле, Сервантес, Дюрер ва дигарон) ақоиди зебоишиносии класитсизм, маорифпарварӣ ва романтизм. Зебоишиносии давраи Эҳё. Табиати гузаришии зебоишиносӣ. Самти гуманистии зебоишиносӣ. Тақсимбандии зебоишиносии давраи Эҳё. Идеологияи нави гуманистӣ. Гуманизм – ҳаракати модерни давраи Эҳё. Принципҳои асосии тақлид ба табиат. Меъёрҳои зебоӣ. Назарияҳои зебоишиносӣ – фалсафӣ ва санъат. Рисолаи Валл «Дар бораи лаззат».

Навафлотуния дар муқобили схоластика ва аристотелизм. Зебоишиносии Николаи Кузанӣ. Асари ӯ «Дар бораи зебоӣ». Зебоии мутлақ ва нисбӣ. Ифтиҳои академия бо роҳбарии Фичино дар Флоренсия. Зебоӣ ҳамчун «хоҳиши зебоӣ» ва «хоҳиши лаззат бурдан аз зебоӣ». Зебоии илоҳӣ, маънавӣ ва ҷисмонӣ. Шарҳи навини категорияи зиштӣ. Саҳми Алберти дар зебоишиносӣ. Зебоӣ ва ҳамоҳангӣ. Санъат ҳамчун воситаи рӯиш намулдани зиштиҳо ва нуқсонҳо. Рассоми итолиёвӣ да Винчи ва идеали «шахсияти ҳаматарафа баркамол». Зебоишиносии Миколанҷелло. Бӯхрони иделҳои зебоишиносии давраи Эҳё. Принципи манъеризм.

Зебоишиносии замони нав. Асосҳои ратсионалии маданият. Таълимоти натурфалсафии итолиявӣ. Пайдошавии тасаввуроти нав оид ба олам. Ҷордано Бруно, Галилей ва Кеплер. Назарияи гелосентрии Коперник. Фаҳмиши нави мақоми инсон дар олам. Заволиёбии гуманизми «идилӣ». Мавриди парастии қарор гирифтани қаҳрамон. Декарт ва Спиноза асосгузори таълимот дар бораи шавқу рағбатҳои инсонӣ. Класситсизм ва барокко. Принципҳои зебоишиносии барокко. Зебоӣ ҳамчун категорияҳои идеалӣ. Манъеризм. Балоғат ҳамчун санъати боварқунонӣ. Ратсионализм ва нормативизми зебоишиносии давраи класситсизм. Фоҷиаҳои Карнел, Расин, Милтон. Мазҳақаҳои Мортел. Мусикии Дюлли. Ашъори Лефонтен. Маҷмӯаи меъморӣ Версол. Расмҳои Пуссен. Давраи класситсизм (асрҳои XVI-XVII). Зухури нави класситсизм дар асри XVIII ва ибтидои асри XIX. Шарҳи вожаи класситсизм. Кушодашавии академияи Франция, академияи бадеӣ ва академия санъат. Ҷояи «фикрҳои хайр» - и расомон. Рисолаи «Санъати шеър» - и Буало.

Зебоишиносии давраи маъорифпарварӣ. Назарияҳои зебоишиносӣ.

Маорифпарварон ва мубориза бар муқобили чаҳолат. Нақши зебоишиносӣ дар ташаккули индивид. Таносуби зебоӣ бо маънавиёт. Сенсуализми равоқиён. Танзими назариявии мавзӯи зебоишиносӣ. Асосгузор ва падари рӯҳои зебоишиносии олмонӣ. Қисмҳои низоми ғносеологӣ Баумгартен: зебоишиносӣ ва мантиқ. Назарияи сифлии маърифати ҳиссӣ ва назарияи олии интеллектуалӣ. Муҳокимаҳои ақлӣ ва завқӣ-зебоӣ. Моҳият ва табиноти санъат. Моҳияти санъат – тақлид ба табиат. Винкелман ва «тасвири идеалӣ».

Зебоишиносии классикий олмонӣ ва намояндагони он. Принсипҳои нави методологӣ дар таҳлили зебоишиносӣ. Методи идеалистии Кант. Зебоишиносӣ ҳамчун қисмати хотимавии системаи фалсафӣ. Китоби Кант «Танқиди қобилияти муҳокимаронӣ». Категорияҳои марказии зебоишиносии Кант: ҳадафмандӣ, зебоӣ, олий ва ғайра. Чудокунии зебоишиносӣ аз илм, ахлоқ ва эҳтиёҷоти амалии инсон. Робитаи «лаззат» бо «сифат» ва «олий» ба «миқдор». Нақши гений дар зебоишиносӣ. Гегел ва идеализми мутлақӣ ӯ. Идеия мутлақ - сарчашмаи санъат ва худошкоркунӣ «рӯҳи мутлақ». Се нави муносибатҳо дар байни идея ва шаклофаринӣ.

Санъати антиқаи давраи классикий. Санъати романтикий ва шарҳи он аз ҷониби Гегел ҳамчун заволи санъат. Танқиди санъат аз ҷониби Гегел ҳамчун тақлид. Зебоишиносии Шеллинг. Санъат ҳамчун худмушоҳидакунӣ рӯҳ. Табиати мӯъҷизавии санъат. Асотир ҳамчун материяи санъат.

Б. Маишулияти аудиторӣ амалӣ

Семинар дар мавзӯҳои:

«Назере ба рушди зебоишиносӣ ҳамчун илм»

1. Ташаккулёбии зебоишиносӣ дар Аврупо.
2. Зебоишиносии классикий.
3. Зебоишиносӣ дар Чин ва Ҳинд.
4. Зебоишиносӣ дар замони маорифпарварӣ: Англия, Фарансо ва Олмон.
5. Зебоишиносии идеализми классикий немис.
6. Зебоишиносӣ дар Россия.
7. Зебоишиносии марксистӣ.
8. Зебоишиносии муосир.
9. Ҳунар ҳамчун падидаи иҷтимоӣ.

10. Таносуби хунар ва зебой.
11. Зебоишиносӣ ва худшиносӣ.
12. Мардумияти хунар.
13. Намудҳои хунар.
14. Чараёнҳо ва равияҳои зебоишиносии муосир.
15. Постмодернизм – чараёни фалсафӣ ва адабӣ –хунари.

Адабиёт

1. Энциклопедияи советии тоҷик. Мақолаҳо: «Дарки эстетикӣ» «Завқи эстетикӣ», ҷ.2. с. 233, 540, 430.
2. Лосев А.Ф., История античной эстетики (последние века), М, 1988.
3. Вазири Алиноқӣ. Зебой дар хунар ва табиат. Чопи 2. Техрон 1338.
4. Турсунзода Ф. Зебой// Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 2. Душанбе 1980.
5. Рахимов С., Эстетика Зороастризма, Душанбе, «Дониш», 2006.
6. Турсун А., Эҳёи Аҷам, Душанбе, 1988.
7. Касымджанов. А.Х., Эстетические взгляды Фараби, Душанбе: «Ир-фон».1990.
8. Курбонмамадов А., Эстетика Абдурахмана Джами. Душанбе Дониш 1984.
9. Курбонмамадов В.А., Эстетическая доктрина суфизма. Душанбе: Дониш, 1987.
10. Манучехриён Мехрангез. Зебоишиносӣ. Техрон 1325.
11. Столович Л.Н. Философия красоты. М. 1978.
12. Эстетика. Словарь. М. 1989.
13. Сагторов А. Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдуррахмони Чомӣ, Душанбе, 1975.
14. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.
15. Яъқубшоҳ Ю., Давлати Каёниён, Душанбе., 2012.
16. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ, Душанбе, Дониш, 2005.
17. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Эмомалӣ Раҳмон «Фарҳанг ҳастии миллат».

Адабиёт

Суҳанрони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон «Фарҳанг ҳастии миллат» //«Садои мардум», 24.03.2001.

Мавзӯи 17. Назарияҳои ғайриклассикӣ дар зебоишиносии Аврупои Ғарбӣ дар асри XIX

А. Машгулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Назарияҳои ғайриклассикии зебоишиносӣ дар Аврупои Ғарбӣ. Ақидаҳои Шопенгауэр. Олам маҳсули ирода ва саъйи субъект барои бартараф кардани тобеият аз ирода ва мушоҳида кардани ғояҳо тавассути санъат. Навъҳои санъат ва «рӯйхати мартабаҳо». «Ҳақиқати зиндагӣ» ва инъикоси он дар санъат. Нақши мусиқӣ дар зебоишиносии Шопенгауэр. Мабадаи дионисӣ ва аполлонӣ ҳамчун универсалияҳои шуури бадеӣ. Ба мабадаи «дионисӣ» ва «аполлонӣ» иваз шудани мафҳумҳои «ирода» ва «тасаввурот»-и Шопенгауэр аз ҷониби Нитше. Вазифаҳои санъати «аполлонӣ» ва «дионисӣ» дар зебоишиносӣ. Ғояи «абармард»-и Нитше. «Ҳаётдӯстон» намоёнагони табақои ҳукмрон. Шарҳи суҳанони Нитше «Завқи ҳақиқии бадеӣ – завқи ҳаёт мебошад».

Мушкилоти зебоишиносӣ дар эҷодиёти Кьерегор ва иррационализми ӯ. Мақулаи асосии Кьерегор «вҷуд доштан». Посухи ӯ ба суоли «Чӣ гуна бояд зиндагӣ ва саъю талош кард?». Се марҳалаи асосии ҳаётии инсон: зебоишиносӣ, ахлоқӣ ва динӣ. Шарҳи мафҳуми зебоишиносӣ аз назари мутафаккир. Шакку шубҳа, рефлексия, скепсис - ҳамчун натиҷаи ногузири зебоишиносӣ. Интиҳои марҳалаи зебоишиносӣ – дилсардӣ, ғаму андӯх, навмедӣ ва ғ. Санъат ва идеология дар зебоишиносии Маркс. Зебоишиносии марксистӣ ва методи диалектикаи материалистӣ. Фрейд ва масоили зебоишиносӣ.

Б. Машгулияти аудитори амалӣ

**Семинар дар мавзӯи: «Шинохти тоҷикон» аз рӯи асари
Ю.Яъқубшоҳ.**

Адабиёт

Раҳимов М., «Зебоишиносии Ибни Сино», китоби Таърихи фалсафаи тоҷик (аз қадим то асри 20), ҷ.2., с. 458-463.

В. Кори муस्ताқилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепкт кардани асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» фасли «Зороастризм и искусство» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» фасли «Зороастризм и искусство», Душанбе «Дониш», 2006. С.168-197.

Мавзӯи 18. Шуури зебоишиносӣ ва фаъолияти зебоишиносӣ

А. Машғулияти аудиторӣ лексионӣ-назариявӣ

Шарҳи зебоишиносӣ ҳамчун фалсафаи хунар. Тафовути дидгоҳи зебоишиносӣ ва хунариносӣ дар таҷқиқи хунар. Назарияи инъикоси материалистонаи олами ҳастӣ ва табиати инъикоси бадеӣ. Моҳияти образи бадеӣ. Хунар-воситаи омӯзиши ҳаёти ҷомеа ва инсон. Тафовути инъикоси ҳастӣ дар хунар ва илм. Шакл ва мундариҷа. Вазифаҳои зебоишиносӣ дар хунар ва ҷамъият (маърифатӣ, иртиботӣ коммуникативӣ, лаззатгарой (гедонистӣ), тарбиявӣ).

Фолклор хунари ҳаваскорӣ ва касбӣ. Хунар ва сиёсат. Принсипҳои методи реализми сотсиалистӣ. Маҳдудияти муносибати ҳизбӣ ба хунар ва эҷодгар. Хунар ва дин.

Пайдошавии шуури зебоишиносӣ ва фаъолияти зебоишиносӣ. Қаноатмандии маънавӣ ва лаззат. «Санъати соф». Сохтори шуури зебоишиносӣ. Маҳдудияти идроки зебоишиносӣ. Тасаввурот дар бораи зебоӣ ҳамчун як қисми зебоишиносӣ. Фаъолияти зебоишиносӣ ва шаклҳои он. Инқилоби илмӣ-техникӣ ва фаъолияти зебоишиносӣ. Фаъолияти бадеӣ-амалӣ. Зебоии зоҳирӣ ва маънавӣ. Эҷодиёти бадеӣ ва тарбияи зебоишиносӣ. Зухуроти зебоишиносӣ ва категорияҳои асосии он. Вобастагии предметҳои офаридаи инсон аз мутаносибӣ (пропорсия), таносуб, симметрия, набзи унсурҳо ва ҳамоҳангӣ. Зебоӣ ва нақши он дар дарки зиштӣ.

Б. Машғулияти аудиторӣ амалӣ

Семинар дар мавзӯи: Муסיқии классикии форсу тоҷик: Шашмақом ва Дувоздахмақом

Адабиёт

1. Раҷабов А., Шашмақом, Энциклопедияи адабиёт ва санъат. Ҷ.3. Душанбе: 1988-1989.

2. Раҷабов А., Дувоздаҳмақом, Энциклопедияи адабиёт ва санъат., Душанбе, 1988., с. 425-427.
3. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик. Ҷ.1-8, Душанбе, Мақолаҳо доир ба намудҳои ҳунар.
4. Шуқуров М. Диди эстетикаи халқ ва насри реалистӣ. Душанбе. Дониш 1973.
5. Қасымджанов. А.Х. Эстетические взгляды Фараби, Душанбе: Ирфон.1990.
6. Қурбонмамадов А. Эстетика Абдурахмона Джами. Душанбе, Дониш 1984.
1. Қурбонмамадов В.А. Эстетическая доктрина суфизма. Душанбе, Дониш, 1987.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани фасли «Философские основы эстетики зороастризма» аз асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Раҳимов С., «Эстетика зороастризма», » Философские основы эстетики зороастризма», Душанбе, «Дониш», 2006, с.12-90.

Мавзӯи 19. Мушқилоти модернизм ва постмодернизм

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Мушқилоти зебоишиносӣ. Модернизм ва постмодернизм дар санъат ва назарияҳои зебоишиносии асри ХХ. Асосҳои зебоишиносии амалияи бадеии модернизм. Шарҳи мафҳуми модернизм. Модернизм – муттаҳидкунандаи ҷараёнҳои зиёди идеявӣ-бадеӣ (экспрессионизм, кубизм, футуризм ва ғ.). Методи эҷодии зиддивоқеӣ (антиреалистӣ). Мушқилоти нави зебоишиносӣ – таносуби санъат ва воқеият, мазмун ва шакл, коммуникатсия ва ғ. Се навъи санъати модернизм: кубизм, футуризм ва абстракционизм. Шиори «санъат барои санъат». Кубизм. Таълимоти Нитше ва таъсири бевоситаи он ба кубизм. Мутобиқати «санъати оммавӣ» ва «абармард»-и Нитше.

Футуризм ва мафҳуми «декаденс» (таназул). Футуризм санъати оянда. Назарияи «эҳсоскунӣ» ва экспрессионизм. «Мазмуни ботинӣ»-и рассом. Шарҳи истилоҳ. Ясперс ва гузариш ба «олами охират». Мафҳуми «дегуманизатсия» - хусусияти модернизм. Ортега-и-Гассет, Гуссерл, Кондийский. Супрематизм (1913) ва муассиси он Малевич. Сюрреализм ва «инқилоби ақлҳо». Санъат ҳамчун гипнози оммавӣ (Бергсон). Фрейд – маншаи сюрреализм. Санъати абсурд (бемаънӣ, сафсата) ва асосгузори он Ионеску ва Беккет. Концепсияи нави «Зухурот ва воқунишҳо». Мушкилоти постмодернизм. Мувоҳидаҳо дар бораи фарқи постмодернизм аз модернизм.

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Драматургияи тоҷик»

Адабиёт

1. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик. Драма, Драмаатургия Ҷ.1, Душанбе, Мақолаҳо.
2. Табаров С., Драма. Энциклопедияи адабиёт ва санъат, Душанбе, 1988, ҷ.1., с. 422-423.
3. Демидчик Л.Н., Таджикская драматургия 40-50 годов, Душанбе, 1965.
4. Нурджанов Н., История таджикского советского театра, Душанбе, 1967.
5. Нурджанов Н., Таджикский театр, М., 1968.
6. Шукуров М. Диди эстетикӣи халқ ва насри реалистӣ. Душанбе. Дониш 1973.
7. Энциклопедияи адабиёт ва санъат. Мақолаҳо доир ба намудҳои санъат. Ҷ.1-2. Драмаатургия, Душанбе: 1988-1989.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва конспект кардани асари Раҳимов С., «Эстетика зороастризма» боби дуввум - «Гегель об эстетических представлениях Авесты» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Рахимов С., «Эстетика зороастризма», Душанбе, «Дониш», 2006, боби 2 «Гегель об эстетических представлениях Авесты», сах. 105-115.

Мавзӯи 20. Мақулаҳои асосии зебоишиносӣ ***А. Маиғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ***

Моҳияти мақулаҳои зебоишиносӣ. Мақулаҳои зебоишиносӣ ҳамчун воситаи идроки амалии ҳастӣ. Гуруҳбандии мақулаҳои зебоишиносӣ. Таносуб ва алоқамандии онҳо ба якдигар. Зебӣ ва зиштӣ муҳимтарин мақулаҳои зебоишиносӣ. Метакатегория ва мақулаҳои махсус дар зебоишиносӣ. Зебӣ. Тафсири фаҳмиши материалистонаи зебӣ дар муқоиса дар истилоҳоти зайл: хусн, чамол, қашанг, хушгил, латиф, дилрабо, нафис ва ғайра. Хусусияти таърихӣ - иҷтимоӣ, динӣ, сиёсӣ, миллӣ ва наҷодии зебӣ. Зебӣ дар олами ҳастӣ, ҷомеа, ҳунарҳои зебо, зебоии олами ботинии инсон. Алоқамандӣ ва таъсири зебӣ бо дигар категорияҳои зебоишиносӣ.

Безебӣ (зиштӣ, қубҳ, қабохат) – тазодӣ (антиподи) зебӣ. Зишти соҳирӣ, зишти ботинӣ. Шаҳомат ва разолат. Шаҳомат ҳамчун мақулаи зебоишиносӣ. Мақулаҳои мутаносиб ва номутаносиб, ҳамоҳангӣ ва ноҳамоҳангӣ. Фоҷиа ва мазҳака. Таносуби фоҷиа ва мазҳака. Фоҷиа – жанри санъат. Мазҳака чун ифшоғари нуқсонҳои ҷомеа. Тафсири он дар афкори зебоишиносӣ. Шакл ва ҷойивазкунии безебӣ ва зебӣ. Моҳияти таърихӣ. Зухуроти безебӣ дар табиат, ҷамъият ва инсон. Инъикоси безебӣ ва зиштӣ дар ҳунар. Алоқамандии зебӣ ва безебӣ бо категорияҳои ҳулқиносии «некӣ ва бадӣ». Танқиди безебӣ дар ҳунар. Нақши методологии мақулаҳои зебоишиносӣ дар эҷодиёти бадеӣ.

Фоҷеавӣ. Хусусиятҳои таърихӣ ва сиёсии фоҷеавӣ ва безебӣ. Эҳсоси фоҷеа. Моҳияти маърифатӣ ва тарбиявӣ қаҳрамони фоҷеавӣ. Масъалаҳои фоҷеа дар ҳунари имрӯза.

Мазҳакавӣ. Моҳияти мазҳакавӣ дар таърихи зебоишиносӣ. Характери таърихӣ-иҷтимоии мазҳакавӣ. Зухуроти мазҳакавӣ дар олам ҳамчун намудҳои мазҳакавӣ. Инъикоси мазҳакавӣ дар ҳунар. Анъанаи ҳунари форсу тоҷик дар инъикоси мазҳакавӣ.

Б. Маиғулияти аудитории амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Ситониши инсон дар ашъори мутафаккирони форсу тоҷик»

Адабиёт

1. Энциклопедияи советии тоҷик. Мақолаҳо: «Дарки эстетикӣ» «Завқи эстетикӣ», ҷ.2. с. 233, 540, 430.
2. С.Сафарова, Мақоми инсон дар эҷодиёти Абӯабдуллоҳи Рӯдаки, Абдулқосими Фирдавсӣ ва Саъдии Шерозӣ, Душанбе. 2016
3. Муҳаммад Чаъфарӣ. Зебӯӣ ва ҳунар аз дидгоҳи ислом. Техрон, 1369с. 173-178.
4. Раҷабов А. Афкори мусиқии тоҷик. Душанбе. 1989.
5. Аҳроров А. Таджикское кино. 1971.
6. Нурҷонов Н. Дар олами балет. Душанбе. 1985.
7. Нурҷонов. Драмаи халқи тоҷик. Душанбе. 1985.
8. Рузиев М. Санъати амалӣ. Душанбе. 1973.
9. Сатторов А. Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдурраҳмони Ҷомӣ Душанбе, 1975.
10. Тарбияи эстетикӣ. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 7. 1987.
11. Шерзод А., Фалсафаи одамиат, 1998.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Сатторов А. «Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдурраҳмони Ҷомӣ» бо тафтиши иҷроӣ ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдорӣ омузгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Сатторов А. Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдурраҳмони Ҷомӣ, Душанбе, 1975, саҳ.48-80

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани фасли «Зебоишиносии Ибни Сино».

Мавзӯи 21. Зебоишиносӣ ва ҳунар

А. Маиғулияти аудиторӣ лексионӣ-назариявӣ

Зебоишиносӣ ва ҳунар. Объекти ҳунар – табиат, инсон ва ҷомеа. Предмети санъат: объективӣ ва субъективӣ (моддӣ ва маънавӣ). Шакл ва мазмун дар асарҳои санъат. Шакли бунёдии

ифодаи навъҳои санъат. Санъати соҳаҳои гуногуни ҷаҳолияти инсонӣ (музикӣ, расмӣ, театр ва ғ.) ҳамчун шакли бадеию образнокӣ тасвири воқеият. Шаклҳо ва жанрҳои санъат: фазой (наққошӣ, ҳайкалтарошӣ, меъморӣ, асарҳои бадеӣ ва ғ.), замонӣ (шифоҳӣ ва музикӣ) ва фазой-замонӣ (ракс, пантомима, актёрӣ, театр, кино ва ғ.). Табиат ва вазифаҳои шуури ҷаҳолияти. Шуури зебоишиносӣ. Инъикоси нерӯҳои маънавии инсон ва мақсаднокӣ онҳо дар зебоӣ. Санъат ҳамчун шакли олиӣ ҷаҳолияти санъат. Моҳият ва вазифаҳои иҷтимоӣ санъат. Таърифи санъат ҳамчун навъи ҷаҳолияти инсонӣ, ки зебоӣ дар асарҳои санъат таҷассум ёфта, дорой мазмун, тарзи баён ва ҳадафи муайян мебошанд. Мувофиқати санъат ва идеология. Робитаи зебоишиносӣ бо ахлоқ. «Санъат - рӯҳи ахлоқӣ аз ҷиҳати зебоӣ таҳаввулёфта» (Гегел). Санъат ва фалсафа. Таносуби таърихан тағйирёбандаи санъат ва адабиёт. Вазифаҳои асосӣ санъат: қаноатмандӣ, эҳсоси шодиву сурур аз асарҳои бадеӣ; маърифатӣ, инъикоси олам дар образҳои бадеӣ; иҷтимоӣ-ташқилӣ, мустаҳкам кардани робитаҳои байни одамон ва иҷтимоишавӣ шахс; иттисолий (коммулативӣ); тарбиявӣ, ташаккулёбии меъёрҳои арзишӣ-шахсӣ ва васоити бартараф кардани нуқсонҳо.

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Борбади Марвазӣ»

Адабиёт

1. Раҷабов А., Борбад, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, Душанбе, 1981, ҷ.1.,с. 292-293.
2. Энциклопедияи советии тоҷик. Мақолаҳо: «Дарки эстетикӣ» «Завқи эстетикӣ», ҷ.2. с. 233, 540, 430.
3. Муҳаммад Ҷаъфарӣ. Зебоӣ ва ҳунар аз дидгоҳи ислом. Теҳрон, 1369с. 173-178.
4. Вазирӣ Алиноқӣ. Зебоӣ дар ҳунар ва табиат. Чопи 2. Теҳрон 1338.
5. Турсунзода Ф. Зебоӣ// Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 2. Душанбе 1980.
6. Раҷабов А. Афкори музикӣ тоҷик. Душанбе. 1989.
7. Аҳроров А. Таджикское кино. 1971.
8. Нурҷонов Н. Дар олами балет. Душанбе 1985.
9. Нурҷонов. Драмаи халқӣ тоҷик. Душанбе.1985.
10. Рузиев М. Санъати амалӣ. Душанбе. 1973.
11. Сатторов А. Афкори адабӣ ва эстетикаи Абдурахмони

- Чомӣ Душанбе, 1975.
12. Тарбияи эстетикӣ. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 7. 1987.
 13. Турсун-заде Ф.М. Художественные традиции и прогресс искусства. Душанбе. 1976.
 14. Табаров С. Хаёт, адабиёт, реализм. Қ 1. Душанбе, 1966; Қ.2. Душанбе, 1978, Қ.3. Душанбе. 1983; Қ. 4, Душанбе, 1984.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани мақолаи С.Айнӣ, «Маънои калимаи тоҷик» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

С.Айнӣ, «Маънои калимаи тоҷик» дар кит. «Тоҷикон дар каламрави Ориёно», «Деваштич», 2009, с. 34-63.

Мавзӯи 22.

Образи бадеи мақоми шахс дар хунар

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Моҳияти образи бадеӣ. Ягонагии кул ва ҷузъ дар образи бадеӣ. Ягонагии объективӣ ва субъективӣ, эҳсосӣ ва ақлӣ дар образи бадеӣ. Тип ва типизатсия. Масъалаи реализм ва идеализатсия дар образи бадеӣ. Эҷодкор ва муҳити эҷодӣ. Моҳияти фардӣ эҷодӣ. Моҳияти истеъдод. Нақши ҳадс ва эҷодиёт. Илҳом ва меҳнат дар эҷодиёти умумибашарии фаолияти эҷодгар. Эҷодгар ва замон.

Б. Машғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Қамолиддин Бехзод – расоми бузурги Шарқ»

Адабиёт

1. А.Афсаҳзод, Бехзод, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, ҷ.1., Душанбе, 1988, с. 272.
2. Айнӣ К., Бехзод суратгари бузурги тоҷик, Шарқи сурх, 1956, № 1. Пулодов Р., Бехзод, Душанбе, 1978.
3. Ғафуров Б. Тоҷикон: таърихи қадимтарин, қадим ва асри миёна, кит.1., 1984.
4. Ашрафи М.М. Бухарская школа миниатурной живописи 40-

70 годы, XVI. Душанбе, 1974.

5. Семёнов А.В., Портреты эпохи Навои, Ташкент, 1940.

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва конспект кардани асари Эмомалӣ Раҳмон «Забони миллат - ҳастии миллат» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Эмомалӣ Раҳмон, «Забони миллат–ҳастии миллат». – Душанбе, 2016, боби 2 – «Саргузашти таърихии вожаи «точик» ва забони тоҷикӣ» сах. 8-138.

Мавзӯи 23. Гурӯҳбандии ҳунарҳо. Намудҳои ҳунар.

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Тамоюли кунунии ҳунарҳо дар замони муосир. Сабаби гуногунии намудҳои ҳунар. Ҳунар ҳамчун зухуроти ҳаёти иҷтимоӣ ва воситаи муносибати ҷамъиятӣ. Робитаи ҳунар бо маданияти бадеии ҷомеа. Заминаҳо ва шароити пайдошавии навҳои ҳунар. Нақши ҳунарҳои алоҳида дар ташаккули ҷаҳонбинии зебоишносии шахс. Адабиёт, театр, рассомӣ, мусиқӣ, меъморӣ, сирк, кино, телевизион – ҳамчун навҳои махсуси ҷаҳонбинии зебоишносии ва воситаҳои инъикос, маърифат ва шинохти воқеият. Адабиёти бадеӣ ва дарки зебоии ҳаёт. Таносуби адабиёт бо намудҳои дигари ҳунар. Дастовардҳои техникӣ, пайдошавии аввалин аксҳо ва кинофилмҳо. Телевизион навъи муосири ҳунар. Ҳамоҳангӣ байни навҳои гуногуни ҳунар.

Ҳунари меъморӣ, навҳои меъморӣ анъанаҳои гузашта ва имрӯза. Образи бадеӣ дар меъморӣ. Экология дар меъморӣ. Анъанаҳои миллии ва байналмилалӣ дар он. Ҳунарҳои тасвирӣ (расомӣ, графика, ҳайкалтарошӣ ва ғ.). Таърих ва хусусияти ҳунари тасвирии тоҷикон. Ҳунари ороишӣ амалӣ. Аккосии ҳунари ва жанрҳои он. Синамо намуд ва жанрҳои он. Театр. Мусиқӣ. Сирк. Эстрада. Хореография. Телевизион ва видео. Ҳунари актёрӣ ва режисёрӣ (тахиягарӣ). Тафовути моҳияти онҳо дар театр, синамо, телевизион, сирк ва эстрада. Дизайн: ҳунар ва варзиш, иртибот ва тафовути онҳо.

Ҳунари амалӣ ва ороишӣ (декоративӣ). Мақом ва аҳамияти ҳунарҳои амалӣ. Ҳунари амалӣ баёнгарии маданияти зебоипарастӣ. Таъйини мавзӯ ва масоили куллии ҳунар ҳамчун

шакли шуури чамъиятӣ. Робитаи хунар бо фалсафа, сиёсат, илм, дин ва ахлоқ.

Асари бадеӣ. Нақши асарҳои бадеӣ дар рушду камолоти маънавӣ. «Адабиёт - таърихи дили инсонӣ» (О.Балзак). «Адабиёт инсоншиносӣ мебошад» (М.Горкий). Санъати сухан. Се гурӯҳи бузурги адабиёт: эпос (ҳамасавӣ), лирика (ғиноӣ) ва драма. Асари Форобӣ «Рисола дар бораи қонунҳои санъати бадеӣ». Панҷ навъи шеър аз назри Унсурмаолии Кайковус – ғазал, мадҳ, хичо, марсия ва зӯҳд. Тақсимшавии жанри эпосӣ ба 3 гурӯҳ: гурӯҳи хурд (латифа, тамсил, хикоя), миёна (повест, дoston) ва мухташам (роман).

Асарҳои драмавӣ – мелодрама, водевил, инссенировка, либрето. Шаклҳо ва жанрҳои бадеӣ. Санъати тасвирӣ, ороишӣ-амалӣ. Лавҳаҳои хотиравӣ. Мучассамасозӣ, опера, меъморӣ, опера, балет. Санъатҳои омехта (кино, театр).

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ
Семинар дар мавзӯи: «Кинои тоҷик»

Адабиёт

1. Демидчик Л.Н., Таджикская драматургия 40-70 годов., Душанбе, 1965
2. Нурджанов И., История таджикского театра, Душанбе, 1967.
3. Табаров С., Драма, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, с.422-423.
4. Нурҷонов Н., Драмаи мусикӣ, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, ҷ.1., с. 423.
5. Нурҷонов Н., Драмаи халқӣ, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, ҷ.1., с. 423.
6. Турсунзода Ф. Зебой// Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 2. Душанбе 1980.
7. Раҷабов А. Афкори мусикии тоҷик. Душанбе. 1989.
8. Муқимов Р., Ҳасанов Н., Маданиятшиносӣ. Масъалаҳои назария ва таърихи маданият. Маводи таълимӣ, Душанбе, 1998.
9. Аҳроров А. Таджикское кино. 1971.
10. Нурҷонов Н. Дар олами балет. Душанбе 1985.
11. Турсун-заде Ф.М. Художественные традиции и прогресс искусства. Душанбе. 1976.
12. Рахимов С.Х. Развитие таджикского киноискусства в свете решений XXVI съезда КПСС. Душанбе «Дониш » 1984.

13. Кинематограф, кинематография, кинодокумент, кинодраматургия, кинои бачагона, кинои беовоз, Энциклопедияи адабиёт ва санъат, Душанбе, 1989, ҷ.2. 30-31.
14. Сабоҳӣ П., Таджикский экран, Душанбе, 1980.
15. Кинои илмию оммавӣ, кинои илмию тадқиқотӣ, кинои варзишӣ, кинои таълимӣ ва ғ. Энциклопедияи адабиёт ва санъат, Душанбе, 1989, ҷ.2. 35-40.
16. Мирзошоев С., Роҳи кинои тоҷик, Душанбе, с.1973

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари Ҳазраткулов М. «Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам» бо тафтиши иҷрои ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навбатдории омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.

Мавзӯи 24. Зебоишиносӣ ва хунар дар Тоҷикистони муосир

А. Машғулияти аудитори лексионӣ-назариявӣ

Вазъи зебоишиносии тоҷик. Тадқиқотҳои оиди мероси маънавии ниёгон ва вазъи қунонии хунар ва адабиёт. Мақоми хунаришиносии тоҷик дар рушду камоли хунарҳо. Танқиди бадеӣ дар Тоҷикистон. Рушду камоли адабиёти муосири тоҷик. Дастовардҳои театр. Эҷодиёти расомии тоҷик аз назари пешрафтаи қунонии хунари тасвирӣ. Хусну қубҳи синамои тоҷик. Меъморӣ ва хунари ороиши амали дар Тоҷикистон.

Унсурҳои миллии ва байналмиллалӣ дар ин хунарҳо. Маданияти мусиқии тоҷикон: анъана ва навоарӣ. Телевизион, сирк, эстрада ва аккосии бадеӣ дар Тоҷикистон. Фолклор ва хунари ҳаваскорӣ.

Мусиқори бузурги тоҷик - Борбади Марвазӣ. Шарҳи луғавии вожаи борбад. Маълумоти сарчашмаҳо дар бораи ӯ. «Хусравонӣ»-и Борбад. Тасвири Борбад дар «Хусрав ва Ширин»-и Низомӣ ва «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ.

Камалиддини Бехзод – «Рафаэли Шарқ». Эҷодиёти Бехзод. Хунари мардумии тоҷик. Мусиқии анъанавӣ. Сабқҳои мусиқӣ: шимолӣ, марказӣ ва қӯҳистонӣ. Шашмақом. Дувоздаҳмақом. Саҳифаҳои дурахшони таърихи фарҳанги тоҷикон. Рушди санъат

дар давраи соҳибистиклолӣ. Нақши асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар рушди фарҳанги миллӣ.

Б. Маиғулияти аудитори амалӣ

Семинар дар мавзӯи: «Рушду камоли зебоишиносӣ Тоҷикистон дар давраи соҳибистиклолӣ»

Адабиёт

1. Авеста. Избранные гимны. Перевод с авестийского и комментарии проф. И.М.Стеблин-Каменского. Душанбе : Адиб,1990.
2. Авеста и мировая цивилизация, Душанбе, 2000.
3. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. СПб. 2003.
4. Бонгард-Левин Г.М.Ильин Г.Ф. Индия в древности. М., 1985.
5. С.Рахимов . Из истории эстетических воззренияТаджикского народа , Душанбе, Ирфон.2005 Эстетика. В 4-х тт. М., 1968.
6. Готҳо ё Сурудҳои осмонии Зардушт. Душанбе, 2001.
7. Мачидзода Ч.З, Эҳёи давлатдорӣ милли. Душанбе, 2017
8. Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации, Душанбе, 2002.
9. Дюмезиль. Верховные боги индоевропейцев. М., Наука, 1986.
10. Дюшен –Гийемен Ж. Зардушт ва ҷаҳони Ғарб, Техрон, 1359.
11. История иранского государства и культуры. М., 1971.
12. Крюкова В.Ю., Зороастризм. С.-Петербург, 2005.
13. Кристенсен А. Мадонпарастӣ дар Ирони қадим, Техрон, 1376.
14. Любимов Л., Искусство древнего мира, М., 1980.
15. Мӯминҷонов Х., Тӯрон – гаҳвораи тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2004.
16. Нурджонов Н., Олами беканори ракси тоҷик, Душанбе, 2004.
17. Нурджанов Н., Традиционный театр таджиков. Душанбе, 2002.
18. Ҳақимов И., Музыкальная культура таджиков, Худжанд, 2004.
19. Юсупов Х., Классическое искусство и развитие эстетической мысли таджикского и персидского народов. Автореферат канд. дисс. М., 1981.
20. Лосев А.Ф., История античной эстетики (последние века), М, 1988.
21. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.

22. Яъқубшоҳ Ю., Давлати Каёниён, Душанбе., 2012.
23. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ, Душанбе, Дониш, 2005.
24. Ҳазратқулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
25. Тоҷикистон: Эҳёи давлатдорӣ миллӣ, Душанбе, 2016

В. Кори мустақилонаи донишҷӯён

Мутолиа ва консепт кардани асари А. Курбанмамадов «Эстетика Фирдавси» бо тафтиши иҷроӣ ин вазифа аз ҷониби донишҷӯён дар кафедра (дар рӯзи навабтдорӣ омӯзгори масъули машғулиятҳои амалӣ) гузаронида шавад.

Адабиёт

А. Курбанмамадов, «Эстетика Фирдавси», Самарканд, 2016.

Саволҳои назоратӣ ва санҷишӣ

1. Таълимоти ахлоқии масеҳӣ.
2. Таълимоти ахлоқии зардуштӣ
3. Андешаҳои ахлоқии мутафаккирони форс.
4. Андешаҳои ахлоқии машшоӣёни Шарқ.
5. Таълимоти ахлоқии мутакаллимон.
6. Таълимоти ахлоқи мутасаввифон.
7. Масоили ахлоқӣ дар Қуръон ва суннат.
8. Ахлоқ қисмати таркибии ҳикмати амалӣ.
9. Бухрони маънавӣ дар асри XXI.
10. Масоили ташаккули илми ахлоқ.
11. Марҳилаҳои асосии ташаккули илми ахлоқ дар Ғарб.
12. Марҳилаҳои асосии ташаккули илми ахлоқ дар Шарқ.
13. Таъйинот, вазифаҳо ва сохтори илми ахлоқ.
14. Ҷанбаҳои назариявӣ ва маънавии мушкилии хайр ва шар.
15. Баҳсу мунозираҳо оид ба масоили ахлоқӣ ва табиати илми ахлоқ.
16. Рафтор дар ҷойҳои ҷамъиятӣ.
17. Муошират, этикет, сару либос.
18. Ахлоқи касбӣ.
19. Ахлоқ, дин ва қонун.
20. Мавзӯи зебоишиносӣ.
21. Марҳалаҳои инкишофи таълимотҳои зебоишиносӣ.
22. Зебоишиносӣ дар Чин, Ҳинд ва Эрон.
23. Зебоишиносӣ дар Юнон ва Аврупо.
24. Зебоишиносии классикӣ.
25. Зебоишиносии давраи маорифпарварӣ.
26. Зебоишиносии марксистӣ.

27. Муносибати зебоишиносӣ ба воқеият.
28. Ҳунар ва нақши он дар ҳаёти ҷомеа.
29. Моҳият ва вазифаҳои зебоишиносӣ
30. Қонуниятҳои таърихии инкишофи зебоишиносӣ.
31. Образи бадеӣ.
32. Мазмун ва шакл.
33. Табиати зебоӣ.
34. Идеали Зебоишиносӣ
35. Баҳодихии Зебоишиносӣ
36. Тавсифи умумии ғочиа ва мазҳака.
37. Ғочиа дар санъат ва ҳаёт
38. Навҳои ҳунар.
39. Меъморӣ. Санъати амалӣ.
40. Ҳайкалсозӣ.
41. Санъати тасвирӣ.
42. Асари бадеӣ.
43. Мусиқа.
44. Рақс.
45. Театр ва кино
46. Методи бадеӣ. Реализм ва романтика.
47. Хусусиятҳои донишҳои ахлоқӣ.
48. Таълимотҳои ахлоқии Шарқи бостон.
49. Ахлоқ дар Юнони бостон.

Аннотацияи барномаи кори фанни Ахлоқ ва забоишиносӣ дар мутобиқат бо Стандарти давлатии таълимии таҳассусии макотиби олии таҳия гардидааст. Ҳадафи курси «Ахлоқ ва зебоишиносӣ» («Этика ва эстетика») баланд бардоштани таваҷҷӯҳ ва шавқу рағбат ба масоили ҷаҳонбинии ахлоқӣ ва эстетикӣ, баҳогузори ахлоқӣ ба ҳодисаҳои руҳлодаистодаи олам, кишвар ва ҳаёти шахсӣ мебошад. Вазифаи курси таълимӣ пешниҳод намудани муқаддамот оид ба илми ахлоқ ва илми зебоишиносӣ мебошад, дар донишҷӯён ташаккул додани ҷаҳонбинии ахлоқӣ, аслиёти ахлоқӣ, идеалҳо, дар онҳо бедор гардонидани завқи зебоипарастӣ, ҳусну кубҳ, ахлоқи олии ҳамида ва разила дар фарҳанг, таърих ва ҳаёти инсонӣ мебошад.

Таълими ин курс бо омӯзиши дигар фанҳои таълимии Стандарти давлатӣ аз қабилӣ фарҳангшиносӣ, фалсафа, таърих, сотсиология, сиёсатшиносӣ ва ғ. алоқаманд буда, ба донишҷӯи онҳо таъя мекунад. Дар баробари ин донишҷӯи зухуроти фарҳангии, ки зимни омӯзиши курси «Ахлоқ ва забоишиносӣ» аз

худ мекунанд, ба донишҷӯён имкон фароҳам меоварад, ки маводи таълимиро бехтару амиқтар аз худ намуда, қонунҳои инкишофи инсоният ва ҷомеъаро ҳаматарафа, ҳадафнок ва ба таври системавӣ дарк намоянд.

Баъди интиҳо ёфтани таълими ин фан донишҷӯ бояд дар бораи хусусиятҳои этика ва эстетика, мавқеи онҳо дар фарҳанг ва робитаи онҳо бо дигар илмҳои гуманитарӣ ва табиӣ маълумоти пурра дошта бошад;

- мазмун ва мундариҷаи таълимоти ахлоқӣ ва зебоишиносиро донанд, мантиқи ивазшавии шаклҳои шуур, рафтори ахлоқӣ ва сабку усулҳои мактабҳои гуногуни бадеиро дар марҳалаҳои гуногуни таърихӣ фаҳмида бошад;

- дар бораи арзишҳои ахлоқӣ тасаввуроти амиқ дошта бошад, мазмун ва мундариҷаи онҳоро хуб аз бар карда бошад ва аҳамияти онҳоро дар раванди ташаккулёбии ҷомеа ва шахсият дарк карда бошад;

- маънои мақулотӣ асосии ахлоқиро донанд ва дар бораи мантиқи таҳаввулёбии онҳо тасаввуроти саҳеҳ дошта бошад;

- дар бораи мундариҷаи шаклҳои муносири ахлоқи амалӣ – экологӣ, қорӣ, касбӣ, ахлоқи шахрвандӣ, ахлоқи муошират ва ғ. тасаввурот дошта бошад;

- нақши дарки зебоишиносиро дар фаъолияти касбии худ эҳсос карда тавонад;

- нақши ахлоқ, маънавиёт ва санъатро дар ҳалли мушкилоти муносири техногонӣ ва иттилоётӣ эҳсос намояд.

Рӯйхати адабиёт

1. Эмомалӣ Раҳмонов. Ватандӯстӣ ва худшиносии миллӣ.- Душанбе, 1999.
2. Эмомалӣ Раҳмонов. Дирӯз ва имрӯзи тоҷикон. –Душанбе, 1997
3. Эмомалӣ Раҳмонов. Фарҳанг ҳастии миллат аст //«Садои мардум», 24.03.2001.
4. Эмомалӣ Раҳмон, Забони миллат – ҳастии миллат, Душанбе, 2016.
5. Абдуллозода Шерзод. Асосҳои диншиносӣ. Китоби дарсӣ.-Душанбе, 2001
6. Авесто // Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 1.-Душанбе, 1987
7. Ахлоқ // Энциклопедияи советии тоҷик. –Душанбе, 1987
8. Авесто. Гузориш ва пажӯҳиши Чалили Дӯстхоҳ –Техрон, 1377
9. Одинаев Я.К. Қуръон: таълимоти ахлоқӣ, фалсафӣ ва эстетикӣ он. Душанбе, 1982
10. Султонов У. Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино.-Душанбе, 1975.
11. Содиқов А.У. Ақидаҳои ахлоқии мутафаккирони Шарқ. – Душанбе, 1989.
12. Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.
13. Гафуров Б. Тоҷикон Ҷ. 1-2. Душанбе: Ирфон, 1983-1985.
14. Турсунов А. Эҳёи Аҷам. Душанбе: Ирфон, 1984.
15. Эстетика. Энциклопедияи советии тоҷик. Душанбе, 1988. с. 205
16. Мехрзод .Фалсафаи Шарқ. Дар шумораҳои рӯномаи "Тоҷикистони Советӣ" соли 1990 № 246-269.
17. Энциклопедияи советии тоҷик. Мақолаҳо: «Дарки эстетикӣ» «Дарки эстетикӣ «завқи эстетикӣ», ҷ.2. с. 233, 540, 430.
18. Муҳаммад Чаъфарӣ. Зебӯи ва ҳунари аз дидгоҳи ислом. Техрон, 1369с. 173-178.
19. Ҳазраткулов М. Эътиқоду анъанаҳои бостонии Аҷам. Душанбе 1986.
20. Турсунзода Ф. Зебӯи // Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 2. Душанбе 1980.
21. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ.6. Мақолаҳо: «Санъати актёрӣ, санъати ибтидоӣ, санъати кино, санъати монументалӣ, санъати операторӣ, санъати ороиши амалӣ, санъати расомӣ санъати ресерӣ, санъати тасвирӣ, санъати бадеӣ. Душанбе» Душанбе. 1986. с. 577- 587.

22. Ҳодизода Р. Шукуров М. Абдучабборов 1. Фарҳанги истилоҳоти адабиётшиносӣ. Душанбе 1956.
23. Энциклопедияи адабиёт ва санъат. Мақолаҳо доир ба намудҳои санъат. Ҷ.1-2. Душанбе: 1988-1989.
24. Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик. Ҷ.1-8, Душанбе, Мақолаҳо доир ба намудҳои хунар.
25. Шукуров М. Диди эстетикаи халқ ва насри реалистӣ. Душанбе. Дониш 1973.
26. Раҷабов А. Афкори мусикии тоҷик. Душанбе. 1989.
27. Аҳроров А. Таджикское кино. 1971.
28. Нурҷонов Н. Дар олами балет. Душанбе 1985.
29. Нурҷонов Н. Драмаи халқи тоҷик. Душанбе. 1985.
30. Рузиев М. Санъати амалӣ. Душанбе. 1973.
31. Табаров С. Ҳаёт, адабиёт, реализм. Қ. 1. Душанбе, 1966; Қ.2. Душанбе, 1978, Қ.3. Душанбе. 1983; Қ. 4, Душанбе, 1984.
32. Воизи Кошифӣ. Футуватномаи султони, Душанбе. 1992.
33. Кремецова О.В. Одобӣ муошират. Душанбе. 1988.
34. Сухомлинский. Ватан дар дил. Душанбе. 1988.
35. Шукуров М. Мактаби одамият. Душанбе. 1983.
36. Тарбияи эстетикӣ. Энциклопедияи советии тоҷик. Ҷ. 7. 1987.
37. Одобӣ муошират Душанбе, 1991.
38. Исоев М., Ҳикмати амалии Мискавайҳ, Душанбе, 2003.
39. Ибни Курбон, Дар дуруҳаи фанно ва эҳёи миллати қадим, Душанбе, «ЭР-граф», 2007.
40. Муҳаммад Ҳусайн. Зиндагии Муҳаммад. Ҷилди 1. –Душанбе, 1990
41. Муҳаммад Раҷод. Фалсафа аз оғози таърих. –Душанбе, 1990
42. Словарь по этике. – М., 1989
43. Ҳамдами Мӯминзода. Зардушт ва оини ӯ. –Душанбе, 1997
44. Ҳазраткулов М. Тасаввуф. –Душанбе, 1983
45. Ҳазраткулов М. Исломи маълумотномаи мухтасар. -Душанбе, 1992
46. Ҳазраткулов М., Саидиён И. Исломи равия ва фирқаҳои он. Душанбе 1990
47. Ҳазраткулов М. Этикаду анъанаҳои бостонии Аҷам. – Душанбе, 1992.
48. Сатторов А. Афкори адабӣ ва эстетикаи А.Ҷомӣ Душанбе 1975.
49. Шрейдер Ю.А. Основы этики. – Москва, 1998
50. Шерзод А. Фалсафаи одамият. -Душанбе, 2003

51. Шерзод Абдуллозода. Мукаддимаи фалсафа: васоити таълимӣ. -Душанбе, 2004
52. Зиёзода И.Ғ., Куръоншиносӣ, Душанбе, «ЭР-Граф», 2012.
53. Зиёзода И.Ғ., Хадисшиносӣ, Душанбе, «ЭР-Граф», 2013.
54. Зиёзода И.Ғ., Таърихи Куръон, Душанбе, «ЭР-граф», 2015.

Адабиёт бо забони форсӣ

1. Зарринкуб А., Инсони ормонӣ ва комил дар адабиёти ҷамосӣ ва ирфонии форсӣ, Техрон, 1368.
2. Алӣ Қоимӣ, Ахлоқ ва муошират дар ислом, ҷоми 4., Техрон, 1370.
3. Пол Эдвард, Фалсафаи ахлоқ, тарҷумаи Иншоуллоҳи Раҳматӣ, Техрон, 1378.
4. Илми ахлоқи исломӣ, тарҷумаи форсии «Чомеу-л-саодат», Чалолуддин Мучтабавӣ, Техрон, 1366.
5. Донишхоҳи Эронӣ. Ахлоқи Эрони Бостон. – Техрон, 1365
Доктор Букой. Муқоисаи миёни Таврот, Инҷил, Куръон ва илм. -Техрон, 1366
6. Манучехриён Меҳрангез. Зебоишиносӣ. Техрон 1325
7. Вазири Алинақӣ. Зебоишиносӣ дар ҳунари ва табиат. Ҷоми дуюм. Техрон, 1338.
8. Чарлз Патрик, Таърихи фарҳанги Чин, Техрон, 1367.
Таҷумаи Исмоил Давлатшоҳӣ

Сарчашмаҳо

1. Куръон, Душанбе, 2010, тарҷумаи тоҷикӣ.
2. Библия, Стокгоlm, 2006, тарҷумаи тоҷикӣ.
3. Саҳеҳи Бухорӣ нашриёти «ЭР-граф», 2008, Ҷ.1-2.
4. Муҳаммад Ғазолӣ, «Эҳёи улуми дин» Душанбе, «ЭР-граф», 2009.
5. Муҳаммад Ғазолӣ «Кимиёи саодат» Душанбе, «ЭР-граф», 2008.
6. Кошифӣ Х. Футувватномаи Султонӣ. Ахлоқи Муҳсинӣ.- Душанбе 1991
7. Сино Абӯалӣ. Осори мунтахаб. –Душанбе, 1980.
8. Муҳаммад Иқбол, Эҳёи фикри динӣ дар ислом, «ЭР-граф», 2010.
9. Платон, Сочинение, Т.1, Апология Сократа, М., «Мысль», 1968, с. 81-113.
10. Аристотель, Сочинение, Т.4, М., «Мысль», 1983, «Никомахова этика», с.53-295.

11. Аристотель, Сочинение, Т.4, «Большая этика», М., «Мысль», 1983, с.295-375.
12. Аристотель, Сочинение, Т.4, М., «Мысль», 1983,
13. Аристотель, Сочинение, Т.4, «Поэтика», с.645-681, М., «Мысль», 1983. Аристотель, Сочинение, Т.4, М., «Мысль», 1983, предисловие Кессиди Ф.Х., , Этические сочинения Аристотеля, с.5-37.
14. Гегель. Эстетика., т.1-4, -Москва, 1968-73.
15. Гоббс Т. О гражданстве // Гоббс Т. Сочинение в 2-х тт. Т. 1. – Москва, 1965
16. Материалисты Древней Греции: Сбор. Текстов Демокрита, Гераклита, Эпикура, М.,1955.
17. Диоген Лаэртский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов, М., 1979.
18. Абельяр. Этика, или Познай самого себя // Теологически трактаты. –М.,1995

Адабиёт бо забони русӣ

1. Гусейнов А.А. Введение в этику. – М.: 1983.
2. Гусейнов А.А. Великие моралисты. – М.: Республика, 1995.
3. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Этика: Учебное пособие. – Мн.: 1995.
4. Каменская Е.Н. Этика. Эстетика. Конспект лекций /Е.Н. Каменская. Изд. 2-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 256 с.
5. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М., 1986.
6. Фортова А.И. О диалектическом единстве нравственного и эстетического. – Киев: Вища шк., Изд-во при Киев. ун-те, 1985.
7. Швейцер А. Культура и этика. – М., 1973.
8. Бобоев Ю. Назарияи адабиёт.кисми1. Муқаддимаи адабиётшиносӣ. Душанбе: Маориф, 1987.
9. Эстетика. Энциклопедияи советии тоҷик. Душанбе, 1988.с.205
10. Столович Л.Н. Философия красоты. М. 1978.
11. Фафуров Б. Точикон Ч. 1-2.Душанбе:Ирфон,1983-1985.
12. Авесто. Перевод И. А. Стеблина-Каменского. Душанбе:Адиб 1990.
13. Лекции по истории эстетики. Под редакцией. С.Каган.ЛГУ, 1983
14. Брагинский И.С. Исследования по таджикской культуре. Москва Наука, 1977.

15. Касымджанов. А.Х. Эстетические взгляды Фареби, Душанбе:Ирфон.1990.
16. Курбонмамадов А. Эстетика Абдурахмона Джами. Душанбе Дониш 1984.
17. Курбонмамадов В.А. Эстетическая доктрина суфизма. Душанбе: Дониш, 1987.
18. Одилов Н., Мирозрение Джалолиддина Руми. Душанбе, Ирфон1974.
19. Раджабов М.Фирдоуси и современность .Душанбе :Ирфон, 1974.
20. Эстетика. Словарь. М. 1989.
21. Бореев Ю. Б. Эстетика. М. 1981.
22. Орсяников М. Ф. История эстетической мысли. М. 1984.
23. Лосев А. Ф. Шостиков В. История эстетических категорий М. 1965.
24. Бореев Ю. Б. Эстетика. М. 1981.
25. Орсяников М. Ф. История эстетической мысли. М. 1984.
26. Лосев А. Ф. Шостиков В. История эстетических категорий М. 1965.
27. Лосев А.Ф., История античной эстетики (последние века), М., “Искусство”, 1988.
28. Турсун-заде Ф.М. Художественные традиции и прогресс искусства. Душанбе. 1976.
29. Рахимов С.Х. Развитие таджикского киноискусства в свете решений 26 съезда КПСС. Душанбе «Дониш » 1984.
30. Абеляр. Этика или Познай самого себя // Теологически трактаты. -Москва,1995.
31. Нурджанов Н. Таджикский театр. М. 1968.
32. Гусейнов А.А., Апресян Р.Г. Этика. – Москва, 2004
33. Биоэтика: принципы, правила, проблемы. -Москва, 1998
34. Бартко А. Н., Михаловска-Карлова Е. П. Биомедицинская этика. -Москва, 1999.
35. Бергсон А. Два источника морали в религии. -Москва, 1974.
36. Витгенштейн. Лекция по этике //Историко-философский ежегодник. -Москва, 1989
37. Введение в биоэтику: учебное пособие. -Москва, 1998
38. Гусейнов А.А., Дубко Е.Д. Этика. – Москва, 2003
39. Гусейнов А. А., Иррлицц Г. Краткая история этики. -Москва, 1987
40. Гусейнов А.А. Великие моралисты. –Москва, 1995.

41. Гусейнов А.А., Ирритц Г. Краткая история этики. –Москва, 1988.
42. Зиёев И.Г., Проблема человека в философии Мухаммада Икбала, Душанбе, 1995.
43. Зиёев И.Г., Философия религии Мухаммада Икбала, Душанбе, 2013.
44. Зеленкова И.Л., Беляева Е.В. Этика. – Москва, 2003.
45. Зыбковец В. Ф. Происхождение нравственности.-Москва, 1998
46. Иванов В.Г. История этики Древнего мира.-Ленинград, 1984.
47. Иванов В.Г. История этики средних веков.-Ленинград, 1984
48. Йодль Ф.История этики в новой философии.Т. 1-2. -Москва, 1896-98.
49. Комилов Р. Мухтасари таърихи адён. –Душанбе, 1995.
50. Кошарный В.П., Сорокина Г.Г., Столяров И.Н. Этика и эстетика. Учебное пособие. – Пенза , 2004.
51. Майоров Г. Г. Этика в средние века. -Москва, 1986
52. Этика: словарь афоризмов и изречений. – Москва, 1995
53. Этика / Под ред. А. А. Гусейнова и Е.Л. Дубко. –Москва, 2000.
54. Дао и даоцизм в Китае, М., 1982.
55. Костюченко В.С., Классическая веданта и неоведантизм, М., 1983.
56. Проблема человека в традиционных китайских учениях, М., 1988.
57. Гусейнов А.А., Золотое правило нравственности, М., 1988.
58. Джафарли Т., Из истории домарксистской этической мысли.
59. Джумбаев Ю., Этическая мысль в Средней Азии в в 4 – 15 вв, МГУ, 1974.
60. Иванов В.Г., История этики древнего мира, Л., ЛГУ, 1980.
61. Иванов В.Г. история этики средних веков, Л., ЛГУ, 1984.
62. Авеста. Избранные гимны. Перевод с авестийского и комментарии проф. И.М.Стеблин-Каменского. Душанье : Адиб,1990.
63. Авеста и мировая цивилизация, Душанбе, 2000.
64. Бойс М. Зороастрийцы. Верования и обычаи. СПб. 2003.
65. Бонгард-Левин Г.М.Ильин Г.Ф. Индия в древности. М., 1985.
66. Гегель . Эстетика. В 4-х тт. М., 1968.
67. Готхо ё Сурудхои осмонии Зардушт. Душанбе, 2001.
68. Готхо. Тарчума, тафсир ва таълифи Иброҳим Пури Довуд. Техрон: Асотир, 1377.

69. Духовная культура таджиков в истории мировой цивилизации, Душанбе, 2002.
70. Дюмезиль. Верховные боги индоевропейцев. М., Наука, 1986.
71. Дюшен – Гийемен Ж. Зардушт ва чаҳони Ғарб, Техрон, 1359.
72. История иранского государства и культуры. М., 1971.
73. Крюкова В.Ю., Зороастризм. С.-Петербург, 2005.
74. Кристенсен А. Мазопарастӣ дар Ирони қадим, Техрон, 1376.
75. Любимов Л., Искусство древнего мира, М., 1980
76. Мӯминҷонов Х., Тӯрон – гахвораи тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2004.
77. Нурдҷонов Н., Олами беканори ракси тоҷик, Душанбе, 2004
78. Нурдҷанов Н., Традиционный театр таджиков. Душанбе, 2002.
79. Ҳақимов И., Музыкальная культура таджиков, Худжанд, 2004.
80. Юсупов Х., Классическое искусство и развитие эстетической мысли таджикского и персидского народов. Автореферат канд. дисс. М., 1981.
81. Яъқубов Юсуфшоҳ. Гоҳномаи Авастой, Душанбе, Деваштич, 2003.
82. Яъқубшоҳи Ю., Давлати Каёниён, 2012.
83. Ҳазраткулов М., Ориёҳо ва тамаддуни ориёӣ, Душанбе, 2006.
84. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ., Душанбе, 2005.